Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 175 (11673) | 1981 чылдың июль 29, среда | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп

Мал чеминиң белеткелиниң дугайында материалдар 1-2 арыннарда

ПРОФЭВИЛЕЛДЕРИ, ЧАРЫШ

«Социалистиг чарыш — массаларның чогаадыкчы ижи-дир. Алызын алгаш көөр болза, кижилерниң бедик медерелдиг болгаш идепкейлиг чоруунга ол үндезилеттинген болур. Ылап-ла ындыг идепкей бүдүрүлгениң курлавырларын илередип, оларны ажыглалга киирерингe, ажылдың ажыктыын болгаш шынарын бедидеринге дузалап турар» —деп, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, эш Л. И. Брежнев партияның XXVI съездизинге ТК-ның Отчёт илеткелинге чугаалаан. Партия социалистиг чарышка удуртулганы боттандырбышаан, ону организастаарынга болгаш хөгжүдеринге профэвилел организацияларының эң чугула улуг рольдуг болурун айтып турар.

Бистиң республикада 110 муң ажылчыннарны, албанхаакчыларны, студентилерни каттыштырган профэвилел организациялары боттарының ол эң чугула сорулгаларын күүсетпишаан, бүдүрүлгениң ажыктыын бедидеринге үндезилээш он бирги беш чылдың планныг онаалдаларын күүседиринге ажылчы чоннарны мобилизастаар талазы-биле чарышты организастап база калбартып келген. Амгы үеде республикада ажылдап турар кижилерниң 97 хуузу социалистиг чарышта хаара туттунган. Социалистиг хүлээлгелерни ажылдап кылырынга, чарышты организастаарынга болгаш хүлээлге күүселдезин контрольдаарынга профэвилелдери улуг күш. Олар партия организацияларының удуртулгазы-биле материалдыг болгаш моральдыг идиг бериишкиннериниң принциптерин амыдыралга боттандырарынга, чарышты түңнээринге идепкейлиг киржип турар.

Социалистиг чарышты чогум-на ынчаар организастап турарының чижээн Тываның электри четкилериниң коллективтеринден көрүп болур. Мында чарыштың киржикчилерин беш бөлүкке хуваагандыр бригадаларның, ээлчеглерниң чарыжын организастап, түңнээринге таарымчалыг аргаларны тургускан. Коллективте партия, профэвилел организацияларының үнелиг эгелээшкиннерни өй-шаанда чугаалажып көрүп, нептередирин чедип ап, түңнелдерни үндүрерде чүгле бүдүрүлге көргүзүглерин эвес, харын күш-ажылдың сагылга-чурумунуң байдалын, хөй-ниити ажылынга ажыл-ишчилерниң киржилгезин база көөр.

Кызылдың дааранылга фабриказынга социалистиг чарышты дээштиг организастааны эки түңнелдерни берип турар. Коллектив чыл бүрүде планныг онаалдаларын, социалистиг хүлээлгелерин чединишкинниг күүседип келген бүдүрүлгелерниң бирээзи. Партия организациязының удуртулгазы-биле ында профэвилел организациязы күш-ажылды организастаарынга, ажылчыннарның амыдырал-чуртталгазының айтырыгларын шиитпирлээринге идепкейлиг киржип келген. Бүдүрүлгени хөгжүдериниң, продукцияның шынарын бедидериниң айтырыгларын хуралдарга удаа-дараа чугаалажып келген. «Россияның бараанарынга — кончуг эки шынарны» деп Калининниң камволь-сукно комбинадының эгелээшкинин бо фабрика деткээн. Чарышты дээштиг организастааның ачызында фабрика продукцияның 90 ажыг хуузун хоюг чонка хүлээдип берип, Шынар демдектиг продукцияны эвээш эвести бүдүрүп үндүрүп келген.

Кызылдың сүт комбинадында, Шагаан-Арыгда райүлетпүр комбинадында, «Тыва тудуг» трезиниң № 48 тудуг эргелелинде, Кызылдың аъш-чем бараннар садыында, хөй-хөй тудуг, транспорт, садыг организацияларында профэвилел организациялары социалистиг чарышты организастаарын идепкейжиткен. Чарышты организастаарының аргаларын сайзыраңгайжыдып, хүлээлгелер алыры, күш-ажылдың түңнелдерин деңнештирип көөрү, ону массага көскү, билдингир болдурары, оң тиилекчилерин шаңнап-мактаары, коммунистиг күш-ажыл дээш шимчээшкинни калбартыр талазы-биле айтырыгларны кичээнгейниң төвүнге тургускан.

Хууда болгаш бригадаларның социалистиг хүлээлгелерин ноябрь 7-де күүседир деп Москваның болгаш Ленинградтың ажылчы чоннарының эгелээшкинин республикада хөй-хөй ажыл-ишчилер, күш-ажылчы коллективтер деткээн. Ындыг хүлээлгелерни республикада 200 ажыг чолаачылар болгаш септекчилер алган. Орук ажылдакчыларының ортузунда ындыг чарыш база калбарган. «Хөжудап турарлар чок ажылдаар» деп ростовчуларның патриотчу эгелээшкинин үлетпүр бүдүрүлгелерде, тудуг коллективтеринде нептередип турар.

Партия организацияларының удуртулгазынга даянгаш, профэвилелдери эки дуржулганы ниитилештирип, ажылчы чоннарның үнелиг санал-оналдарын, чогаадыкчы, чаартыкчы чоруун бүгү талалыг деткиир ужурлуг.

Ынчалза-даа социалистиг чарышты болгаш күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөр дээш шимчээшкинни организастаарда ёзу-барымдаалаар чоруктар ам-даа бар. Хүлээлгелер күүселдезин хейге көскү болдурар, тус-тус кижилерниң, коллективтерниң планныг онаалдаларны канчаар күүсеткенин деңнештирип көөрүн чогуур деңнелге тургузуп шыдаваан.

Ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезинге, мурнакчы дуржулганы пропагандалаарынга, күш-ажылды бедик медерелдиг ёзу-биле көөрүнге кижизидеринге коммунистиг күш-ажылдың школаларын дамчыштыр ажыл улуг черни ээлээр. Ынчалза-даа Таңды, Чөөн-Хемчик, Өвүр районнарның чамдык совхозтарында коммунистиг күш-ажылдың школалары тургустунмаан, «Тыва тудуг» трезиниң салбырларында коммунистиг күш-ажылдың школалары ёзу-барымдаалап тургустунган, профэвилел комитеди оң ажылын экижидер талазы-биле ажылды кошкак чорудкан.

«Тыва кедээ тудуг» трест, «Тудуг незектери» комбинат, «Тыва тудуг материалдары» каттыжышкынның ышкаш бүдүрүлгелерде кадрларның ажылдан үнер-кирери ам-даа эвээш эвес. Ону кызырарынга, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаарынга хөй-ниитиниң кадрлар килдизи, эш хуузунуң судтары, профилактика чөвүлелдери ойнаар ужурлуг.

Социалистиг чарыш болза чаа кижини кижизидериниң чугула чепсээ, оң политиктиг болгаш мөзү-шынар талазы-биле сайзыралынга ол дузалап турар дээрзин профэвилелдериниң XVI съездизинге эш Л. И. Брежнев чугаалаан. Ол айтыышкынны удуртулга болдургаш, социалистиг чарыштың, коммунистиг күш-ажыл дээш шимчээшкинниң кижизидикчи рольун улам күштелдирер дээш хөй талалыг ажылды чорударын партия, профэвилел организацияларының сорулгалары болур.

МАЛГА ЧЕМ БЕЛЕТКЕЛИ — БҮГҮДЕНИҢ ХЕРЭЭ

СЭКП обкомунуң кыйгырыын деткивишаан

«Шын» солуннуң «КҮШ-АЖЫЛЧЫ АЛДАР ТУГУН» бөгүн Барыын-Хемчик районнуң «Барлык» совхозунуң Аксы-Барлык салбырында Хертек Санааның удурткан мал чеми белеткээр механизастаттынган звенонуң чедиишкиннеринге тураскаадып көдүрген. Ук звено 1600 тонна сигенни кезип белеткээр планын амга чедир 556 тонна кылдыр белеткээш, совхозтуң салбырларының сигенчи звеноларының чарыжынга мурнуку одуругда чоруп турар.

Мал чемнери белеткеп турар бүгү ажыл-ишчилер! Республикада чарлаттынган шалыпчы ийи айда планныг даалгаларны бүрүн күүседир дээш улам кызымаккай ажылдаңар!

ХЕЙ-АЪТТЫ КОШКАТПАЙН...

«Саян» совхозтуң ажыл-ишчилери база шефчи организацияларның төлээлери бо чугула кампанияга кагаар киржип турарының дугайын чугаалап бээрин ында партком секретары Александр Васильевич КОКАРИНДЕН бистиң корреспондентивис дилээн.

— Үргүлчүлелдиг кандаажыкының уржуундан дыка берге байдал республикага тургустунганын барымдаалааш, ниитиниң малынга чемнер белеткээрин хүннүң эң чугула айтырыы кылдыр көрүп, ажылчы чонну олче массалыг мобилизастаар талазы-биле партия Тыва обкомунуң кыйгырыын совхозтуң салбырларында мал чеми белеткээр бригада, звено бүрүзүнге, суурларда агитквартира бүрүзүнге дыңнадып чедирип, салдынган сорулгаларны тодаргай тайылбырлаан бис. Ол кыйгырыг ажыл-ишчилерниң хей-аъдын көдүрери-биле чергелештир, оларга улуг харысалганы онааган. Олар ол дугайын эки билип, анаа боттуг ажыл-херек-биле дыңнылаар дээш, кызымаккай туржуп турарлар.

Сезон эгезинден бээр июль 27-ге чедир совхозта ниитизи-биле 220 тонна сиген, 180 тонна сенаж, 66 тонна витаминниг сиген далганы белеткеттинген. Эрткен чылдарнынга деңнээрге, ол хөлчок эвээш. Ынчалза-даа амгы оът-сиген чегей үнген берге байдалды барымдаалап көөр болза, ол ындыг-ла багай эвес.

Ажыл-агыйның үш салбырында мал чеми белеткээр механизастаттынган беш звенону тургускан бис. Оларның бүдүрүкчү улуг ажылдаарын хандырар дээш элээн хемчеглерни ап чорутган. Ынчангаш машина-техника анаа туруушкун чок ажылдап турар. Ажылдың чугула участоктарында коммунистерни, комсомолчуларны, туржулгалыг механизаторларны тургускулаан бис. Оларның үлегерин эдерер, оларга деңнежир дээш өскелер база-ла шалыпчы ажылдап, хүнде кылыр нормазын үргүлчү ажыр күүседип турарлар. Ылангыя совхозтуң Ленинка салбырында звенонуң механизаторлары А. Глухенко биле В. Олчуктаның база оларның кады ажылдап турар хөй-хөй эштериниң бедик тура-соруктуг ажылдап турарын мактап айтыксаар-дыр мен. Черле ынчаш, ындыг эрес-кежээ эрлер Сушь салбырның механизастаттынган звенозунда база-ла хөй болур йин. Ынчангаш сушьчулар чарышка база багай эвес түңнелдерни чедип ап келгеннер.

Совхозтуң мал чеми белеткеп турарларынга улуг дузаны район төвүнүң бүдүрүлгелериниң, албан организацияларының ажылдакчылары, кедээде ажыл-ишчи коллективтер, агитквартиралар чурттакчылары, пенсионерлер, школачылар чедирип турар. Оларның күжү-биле белеткээн дыка хөй будук-бүрүнү АВМ-де витаминниг далган кылдыр болбаазырадып турар.

Будук-бүрү белеткээринге районнуң улус өөредилге килдизиниң, үлетпүр комбинадының, Өөктүң мяш ажыл-агыйының, совхозтуң төп сүт-бараан фермазының, кедээ Культура бажыңының болгаш өске-даа коллективтерниң идепкейлиг киришкенин демдеглевес аргажок. Оларның чамдыктары бердинген планныг даалгаларны чединишкиниг күүсеткилээн. Ынчалзажок почта болгаш садыг ажылдакчылары, ортумак школаның төлээлери бо ажылга амдыгаа чедир киришпейн, боттарының олутпай чоруун кергүзүп турар. Адаттынган организацияларның удурткучуларындан ол дээш шыңгыы негээр апаар бис.

Кысказы-биле чугаалаарга, чарлаттынган шалыпчы ийи айның иштинде база оон соңгаар-даа кылыр ажылдарның хемчээли дыка улуг. Ынчалзажок ажыл-ишчи энтузиазмны, хей-аъттыы кошкаш кылбайн, бо-ла темп-биле уламчылаар болза, улуг үүлени бүдүрүп ап болурунга бүзүрелдиг бис.

Л. И. Брежневтиң Я. Кадар-биле ужуражышкыны

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтиң ВСАП ТК-ның Бирги секретары Я. Кадар-биле ужуражышкыны июль 27-де Крымга болган.

Ийи чурттуң иштики хөгжүлдезиниң дугайында информацияларны солушкаш, Л. И. Брежнев биле Я. Кадар совет-венгр ийи талалыг харылзааларже дыка улуг кичээнгейни салган.

СЭКП-ниң болгаш ВСАП-тың аразында политика талазы-биле эки харылзаалар шак-ла тургустунган. Идеологияның талазында харылзаалар калбарбышаан. Ийи партия ону кезээде чугула ужур-дузалыг кылдыр көрүп келген. Ынчалзажок коммунистерге удур, өжээнниг кампанияларга дээштиг ойтур шаңнышкынның бээрде база социалистиг күрүнелерниң идеалдарын болгаш чединишкиннерин сурагжыдып нептередирде ол харылзаалар ийи катап эргежок чугула.

Экономиканың талазынга совет-венгр кады ажылдажылганы улуг хемчээлде чорудуп турар. Автомобиль тудуушкунунда болгаш өске-даа чамдык адырларда турушту кооперастажылганы таарыштыр тургускан. Венгр чиг-эттиң болгаш совет энергетиканың баазазынга алюминийниң кадын бүдүрери калбарып турар. Чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүнүң, садыгның болгаш амыдырал хандырылгазының бүдүрүлгелерин Совет Эвилелинде чаартыр болгаш эде дерифдеп төлевилеп турарынга колбаштыр бараан солчурун болгаш ачы-дуза чедиржирин өстүрериниң дыка улуг аргалары ажыттынып турар.

Ужуражышкынга делегей айтырыгларын чугаалашкан. Дүшкүүрлуг чоруктуң амгы чидиглениишкинин ажып эртери — делегей политиказында төп сорулга деп, Л. И. Брежнев биле Я. Кадар чаңгыс эп-сеткилдиг саналган. Боо-чепсектерни эндере бүдүрериин соксадырының болгаш кызыгаарлаарының айтырыы манаа-даа бирги черже көдүрлүп турар. Эң чугула утланышкыннарга ол айтырыг талазы-биле чугаалажышкыннарны Каттышкан Штаттар моондактап турар. Америк администрациязы бодунуң шериг күчүзүн өстүреринге идегел салбышаан. НАТО талазы-биле АКШ-тың эвилелчилерин база шак-ла ынчалдыр кылырынче ол күткүп турар. АКШ бодунуң боо-чепсээн Кыдатка салып турар. Олла бүгү политика — тайбыңга болгаш делегейниң айыыл чок турарынга шыңгыы кыжанышкын-дыр.

Чепсегленишкинниң дужурериниң айтырыгларының талазы-биле моон мурнунда эртирилээн чугаалажышкыннарда дыка хөй боттуг идеялар чедип алдынган. Ол болза, чепсегленишкинниң дужурер талазы-биле чугаалажышкыннарга-даа, Венада чугаалажышкыннарга-даа, стратегиг боо-чепсектерин кызыгаарлаар талазы-биле ийиги керээниң шугуму-биле чугаалажышкыннарга-даа чугаажок хамаарыжыр. Чугула чүве чүл дээрге, үнелиг чүнү-даа чидирбейн, бурунгаарлаары, талаларның шериглериниң удурлалыштыр туржурунуң деңнелин кудулалдырынга чедирип болур эге практиктиг дугуржулга алышкыннарны чедип алыры-дыр.

Дайынныг меселдежиишкиннерниң туруп турар одагларының чок чылыр дугайында, кризистиг байдалдарны таарыштыр шиитпирлээри, харын оон-даа дээре кылдыр, ындыг байдалдарны болдурбазының дугайында айтырыгны сөөлгү үениң делегей болуушкуннары база дагын чидиг-биле тургузуп турар. Чоокку Чөөн чүкте, ылангыя Ливанда байдалдың шыңгыы баксыраашкыны база ол дугайын чугаалап турар. Израиль агрессорну туружунга тургузар, делегей эргезиниң ниитиге хүлээп көрдүнген нормаларын, КНО-нуң Уставының негелделерин херекке алыр кылдыр ону албадаптар үе шагда келген.

Сонуургалдыг бүгү талаларның коллективтиг күжениишкиннери-биле Чоокку Чөөн чүкте бүгү талалыг чөптүг таарыштыр шиитпирлээшкинни чедип алыры сонгаарлаар аргажок болбас херек-тир деп, Л. И. Брежнев биле Я. Кадар санаан. Ол дээрге чүгле ук девискээрниң күрүнелериниң болгаш улустарының эрге-ажыктары эвес, харын бүгү делегейниң тайбынының эрге-ажыктарынга база таарыжыр.

Делегейниң кандыг-даа нарын айтырыгларын чугаалажышкыннарның аргазы-биле таарыштыр шиитпирлеп болур болгаш болур-даа ужурлуг, тайбынның салым-чолу дээш дүвүреп турар бүгү кижилерниң каттыжары чугаажок бүзүрелин эштер Л. И. Брежнев биле Я. Кадар илереткилээн. СЭКП-ниң XXVI съездизиниң көдүрген дидим болгаш калбак инициативалар чогум-на харын ол сорулгага бараан болур.

Ужуражышкынның түрекчи хаңызындан найыралдың байдалынга эрткен болгаш бүрүн билчиишкин-биле демдеглеттинген.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары К. У. Черненко, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы А. И. Блатов ужуражышкынга киришкен.

(СЭТА).

МЕШПЕН-ХӨЛДҮҢ ЭРИКТЕРИНДЕ

Ниитиниң малынга чем белеткээринге «Бай-Тал» совхозтуң ажыл-ишчилери бүгү күжүн мобилизастаан. Ында сиген белеткелинче 175 кижини хаара тудкан. Оларны үш звено кылдыр үскен. Ажылдың чорудулгазын болгаш белеткээн чемнерниң шынарын доктаамал хынап турарын хандырары-биле 12 кезек черде депутат-улусчу контроль бөлүктерин тургускан.

Сөөлгү чеди хонукта совхозка 65 тонна сигенни кезип, бөлгеш, сараттаан. Совхоз төвүнде сес агитквартираның чурттакчылары 60 тонна сигенни хол кадырыы-биле кезип белеткээрин хүлээнген. Амгы үеде хүннүң-не хуваалда ёзугаар агитквартираларны совхоз транспорт-биле хандырып турар.

Мал чемнери белеткээринге школачылар совхозка база дузалажып турар. 20 ажыг өөреникчи будук-бүрү белеткээринге ажылдап келген. Олар 70 тонна будук-бүрүнү белеткээн. Ол ышкаш Бай-Тал школазының бүдүрүлге бригадазының кежигүннери башкы С. Тойлунуң удуртулгазы-биле совхозтуң чайгы сезоннуг ажылдарынга киржип, тараа, картофель шөлдерин суггарып, бок үнүштер аштап, идепкейлиг ажылдап турар.

Бай-Талдың Мешпен-Хөл эриктеринде өлен сигенниң хымыргыыштың үнгени багай эвес. Ам ында ийи трактор косилказы-биле кестирип, бир трактор дырбаажы-биле бөлдүрүп, хол кадырыы-биле 20 кижи кезип турар. Мешпен-Хөлде сигенчилерниң сөөлгү чеди хонукта чарыжының түңнелин совхоз дирекциязы үндүрген. Совхозта спорт комитединиң даргазы А. Кан-оолдуң удурткан 9 кижилиг звено чеди хонукта 25 тонна сигенни кезип, бөлүп сараттааш, чарыштың бирги черин эжелээш 50 рубль-биле шаңнаткан. Ийиги черни ээлээн комсомолчу И. Данар-оолду — 20 рубль, кестирикчи тракторист Л. Майдараа, С. Божунам оларны 10-10 рубль-биле шаңнаан.

Оон-биле чергелештир бо чугула кампанияны совхозта чорудуп турарында шыңгыы четпестер барын демдеглээр херек. Чижээ, Мешпен-Хөлде ажылдап турар звеноларның сиген кезилдезиниң темпизи кончуг оожум. Эртен ажылче 10 шакта эгелеп кирип, кежээ 5—6 шакта ажылын соксаткаш, чоруп турар. Бо айыткан четпестерни дөп-дораан чайладыр хемчеглерни «Бай-Тал» совхозтуң дирекциязы алыр ужурлуг.

Х. КАРА-ООЛ.
Бай-Тайга район.

Кызыл районда «Кара-Хаак» совхоз — республикада ногаа өстүрерингe тускайлаттынган ажыл-агыйларның бирээзи. Бо хүннерде ол совхозта ногааның чайгы ажаалдазы түлүк: чаашкын соонда бок үнүштер үнүп эгелээн.

Совхозта В. Коцурнуң удурткан звенозу эрткен чылын бир гектарга оналаштыр 100 центнер ногааны ажаап алган. Ук коллектив он бирги беш чылдың баштайгы чылында оон-даа хөй дүжүттү алырын хүлээнген ажылдап турар.

ЧУРУКТА: ногаа шөлүнде ажыл.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотозу.

КӨРЕЙ УЛУС-БИЛЕ ЭП-СЕТКИЛ КАТТЫШТЫРЫЛГАЗЫ

Мурнуу Көрейден даштыкы шериглерни үндүрер болгаш чуртту демократтыг үндезинге тайбың каттыштырар дээш көрей улустуң демисели-биле эп-сеткил каттыштырылгазының айы Совет Эвилелинге июль 27-де доозулган.

Москвага, Алма-Атага, Владивостокка, Хабаровскиге, Иркутскиге, Благовещенскиге чурттуң өске-даа хоорайларынга болгаш суурларынга совет хөй-ниити төлээлекчилериниң митингилери болгаш хуралдары болган. Республиканың иштики херектеринге империалистиг холгаарлаашкынны соксадыр дугайында КУДР-ниң чөптүг негелделерин боттарының деткип турарының дугайын чуве чугаалааннар медеглеп турган. СЭКП-ниң XXVI съездизинге демдеглеп турганы ышкаш, совет кижилер КУДР-биле харылзааларны хандыладырынче болгаш байлакшыдырынче чүткүл салып турар дээрзин олар онзалап демдеглээнер.

КУДР-ниң бөгүнгү хүнүнүң, социализм тургузуушкунунга оон чедиишкиннериниң дугайында тоожуп турар делгелгелерни организастаан. Көрей кинематографистериниң тогаадып тургускан фильмнериниң көрүлдези болган.

Көрей-совет найырал ниитилелиниң делегациязы айга киришкен.

(СЭТА).

Бүдүн чартык миллион тоннаны

СТАВРОПОЛЬ. (СЭТА). Ставропольдуң тараажыдары шаңнардан элеваторларже хонук санында-ла барык чүс муң тонна тарааны чедирип турар. Крайның колхозтары болгаш совхозтары күрүне шыгжамырынга бүдүн чартык миллион тонна тарааны урган.

Крайның ажыл-агыйлары он бирги беш чылдың баштайгы чылында күрүнеге бир миллион 900 муң гектар тарааны садарын хүлээнген.

Хүн демдеглели

АЖЫЛДЫ МЕРГЕЖИЛДИГ ОРГАНИЗАСТААР

Республиканың ажыл-ишчилери ниитиниң малынга чемнер белеткелинде күжениишкинниг ажылдап турар. Кандаашкынның уламындан оът-сигенниң үнгени шоолуг эвес болза-даа, сиген, сенаж, силос белеткелин, витаминниг сиген далганы бүдүрерин база будук-бүрү боодалдарын чер болганда чорудуп турар.

Статистика эргелелиниң медээзи-биле алырга, республиканың ажыл-агыйлары тараан болгаш чайгаар үнген сигенни 40,4 муң гектардан кескен, оон 35,3 муң гектарындан сигенни бөлүп алган. Шупту 19,5 муң тонна сигенни белеткээн, ол — планның 8 хуузу. Оон иштинден 8,5 муң тонна сигенни тырып боодалдаан.

Таңды районнуң совхозтары сиген белеткелин элээн организастап чорудкаш, планын 12,5 хуу, Улуг-Хемниң — 11 хуу, Тес-Хемниң — 12, Чөөн-Хемчиктиң база Өвүрнүү — 10-10 хуу чедире берген.

Өске арткан районнар планын деңгуп-ле 2-ден 4 хуу чедиргилээн. Чамдык районнарда кезиишкин биле бөлүүшкүнүң аразында дыка үзүктелиишкинни болдуруп турарын демдеглээр херек. Чижээ, Барыын-Хемчик районнуң совхозтарында кезиишкин болгаш бөлүүшкүн аразында үзүктелиишкин 230 гектар, Улуг-Хемниинде — 310, Чөөн-Хемчиктиинде — 644, Бии-Хемниинде — 1000, Тес-Хемниинде — 380, Тожунуунда — 650, а республикада ниитизи-биле — 4,1 муң гектар чедип турар.

60 муң тонна сенаж планындан чүгле 6130 тонна салдынган азы планның 10 хуузу. Таңды район сенаж салыр планын 16 хуу, Барыын-Хемчик — 10, Кызыл — 40, Каа-Хем — 8 хуу чедиргилээн. Ынчалзажок Бай-Тайга, Тес-Хем болгаш Эрзин районнарның ажыл-агыйлары сенаж салырынче ам-даа эгелеп кирбээн.

Витаминниг сиген далганын республикада 1760 тоннаны бүдүрген. Ол — планның 25 хуузу. Витаминниг сиген далганы бүдүрер планын Улуг-Хем районнуң ажыл-агыйлары 28 хуу, Кызылдыы — 29, Бии-Хемниң — 28, Таңдыныы — 29, Каа-Хемниң — 24, Тес-Хемниң — 20, Барыын-Хемчиктиң — 24 хуу күүсеткен. А Эрзин, Чөөн-Хемчик, Бай-Тайга районнарның совхозтары чүгле 2-ден 11 хуу чедирген. Республикада бар болуп турар, витаминниг далган бүдүрер 46 агрегаттың бөгүн 37-зи ажылдап турар. Тос агрегат техниктиг болгаш организастыг чылдагааннардан ам-даа ажылдавайн анаа турар. Таңдыда үш агрегат, Бии-Хемде — 2, Улуг-Хемде — 2, Каа-Хем болгаш Чөөн-Хемчик районнарда 1-1 агрегат ажылдавайн турар. Ол агрегаттарны кыска хуусаада ажылдадып эгелээри эргежок чугула.

Улуг-Хем болгаш Тожу районнарның ажыл-агыйлары силос салырынче база эгелеп кирипкен. Республикада ниитизи-биле 2,7 муң тонна силос массазы салдынган.

Республикада мал чемнериниң белеткелинде механизастаттынган 97 бригада ажылдап турар, оларда 310 звено бар. Чемнер белеткелинде шупту 14200 ажыг кижи хаара туттунган. Оон иштинден хол кадырыы-биле 4169 кижи эң чок черлерден сиген кезип турар. Бүдүрүлге, албан организация черлеринден 5 муң ажыг кижини чемнер белеткелинде мобилизастаан. Эрткен чылдың бо үезинде сиген белеткелинге ажылдап турганындан 54 звено, 8,4 муң кижи хөй болуп турар.

Оът-сиген шоолуг үнмээнин-биле нарын байдал тургустунганының үезинде будук-бүрү чемни белеткээри чугула ужур-дузалыг апарган. Республикада ниитизи-биле 6 муң тонна хире будук-бүрүнү белеткээн. Эрткен чылын мынчан будук-бүрүнү чүгле 800 тонна бичии ажыглы белеткээн турган. «Шамбалыг», «Тиилелге», «Кара-Хаак», «Х Улуг хурал» совхозтарның будук-бүрү белеткээринге Кызыл хоорайның бүдүрүлгелери болгаш организациялары эки дузаны чедирип, Улуг-Хемниң ортулуктарында будук-бүрүнү белеткеп турар.

Болуп эрткилээн чашкыннарның соонда дыка хөй совхозтар рапс, сула болгаш чинге-тараа чаштырылгазынга эгелеп кирипкен. Совхозтарның, кедээ ажыл-агый эргелелериниң удурткучулары, специалистери ол культураларның чаштырылгазын ноябрьда төнчүзүнге чедир доозар дээш организастыг хемчеглерни алыр хүлээлгелиг. Анаа херектээр үрезин республикада четчири-биле бар. Күзүн чажар көк-тарааны тарырының үези база келген. Үрезиннерни Тараа продуктулар эргелелиниң баазазындан чогуур үезинде чедип алыр херек.

Хүн демдеглелин Кедээ ажыл-агый министерствозунуң специалистери белеткээн.

ф1

БАШТАЙГЫ ХҮННЕР ЧҮНҮ КӨРГҮСКЕНИЛ?

СЭКП Тыва обкомунуң чоокта чаа болган III пленумунуң шиитпирлеринде бо чылдың кандаашкынныг берге байдалында ниитиниң малынга четчир санныг чем-суурну белеткээр дээш кандыг хемчеглерни ап чорутса чугулазын тодаргай айыткан. Ооң соонда шалыпчы ийи айның чарлаан болгаш мал чеминиң белеткелинче республиканың бүгү ажылчы чонун кыйгырган Кыйгырыгны партия обкому хүлээп алган.

Барыын-Хемчик районнуң ажыл-агыйларында мал чемнерин белеткээр талазы-биле ажылдың темпизи ам-даа кошкак болуп артпышаан. Район бо хүннерде сиген белеткээриниң планын чүгле 7,6, будук-бүрү белеткээрин 5,9, витаминниг сиген далганының планын 12 хуу күүсеткен. Хожудаашкынның кол чылдагааны чамдык ажыл-агыйларның мал чеминиң белеткелинге баш бурунгаар хыналчалыг белеткелиң албаанында болуп турар. Чижээ, районда бар 19 пресс-подборщиктиң чүгле тову, 27 трактор косилказының 20-зи ажылдап турар. Техника ажыглалы ылангыя «Дөң-Терезин», «Шекпээр» совхозтарда коптуг куду деңнелде. Ооң уржуундан «Дөң-Терезин» совхоз 2550 тонна сиген белеткээр планының чүгле 60 тоннаазын, «Шекпээр» совхоз 3550 тоннаның дөңгүп-ле 100 тоннаазын белеткеп алган. «Дөң-Терезинде» ажылчы чонну мал чеминиң белеткелинче хаара тудар ажылды кошкак организастаан. Ында ол чугула кампанияда чүгле 78 кижи киржип турар.

Чонну мал чемнерин белеткээринче мобилизастаарынга Ак кедээ Советти (күүском даргазы У. Сарыглар) совхоз дирекциязынга боттуг дузаны көргүспейн турар. «Шекпээр» совхозтуң бодунуң сиген белеткээр девискээри кызыы. Ынчангаш «Барлык» оларга эки дужуттуг шөлдү айтып берген турбуже, үстүкү органнардан айтышкын көөрин манап, ук шөлдүң кезиндезин эгелевейн турар. Ооң уламындан сигенниң хоолулуг, эки үезин эрттирип, шынарын баксыраткан.

Черле ынчаш, кайы-даа ажыл-агыйда мал чеминиң шынарын бодавас, ооң чүгле ниити деңзизин сүрүп, сигенниң «быжарын» манап турган, ооң сүүзүннүг үезин эрттирип алыр чорук ам-даа катаптавышаан.

Ниити сан-чурагайлардан алгаш көөрге, «Хемчик» совхоз мал чеминиң белеткелиниң талазы-биле районда мурнакчы болуп турар. Совхоз бо хүннерде 340 тонна сигенни белеткээн. Бо санның чүгле деңзи-биле алырга, ындыг-ла эвээш эвес-даа болза, ооң шынары кончуг куду. Ылангыя донникти кезер үезин эрттирипкенинден ол кургааш, сөөктелип калган. Кышкы үеде ол ниити малынга хоолулуг чем болбазы билдингир.

Өске ажыл-агыйларга бодаарга, «Барлык» совхозтуң девискээринде сиген бо чылын эки үнген. Ынчалзажок ында ажылдың темпизи ам-даа чогуур деңнелге четпес, оожум. Аксы-Барлык салбырында Көк-оол Сааяның удурткан механизастаттынган звенону санаваска, төп болгаш Бижиктиг-Хая салбырларында Байыр Хомушкунуң болгаш Доржу Хертектиң механизастаттынган звенолары бар аргаларны чедир ажыглап шыдавайн турар. Ооң кол чылдагааны техниканы чогуур хуусаазында шынарлыг кылдыр белеткеп албаанында болгаш коллектив кежигүннериниң күш-ажылчы сагылга-чурумунуң кошкаанда. Сөөлгү хүннерде улаштыр болгулаан чаъстаашкынга сылдаглааш, мал чеминиң белеткелинче орайтап үнер болгаш харын-даа үзүктелиишкиннерни болдура бээр таварылгалар безин тургулаан.

Бо үеде болганчок-ла болу бээр чаъстаашкынга таварышканда мал чеминиң белеткелиниң темпизин кошкатпазының аргаларын баш удур болдап көрбээнинден ажыл-агыйлар улуг бергедээшкинге таварышкан. «Барлык» совхозтуң дирекциязы, специалистери ол бергедээшкинден уштунарының аргазын дилеп, сигенни долгактаарын, чадырлап, хепээннээрин, сарааттаарын шенеп эгелээн болза, өске совхозтарда оңу безин кылбайн турары кайгап-даа таарышпас. Ооң-биле чергелештир АВМ-нерин база чедир ажыглавайн, сенаж салырының хуусаазын хожудадып, оңу белеткээриниң технологиязын шын сагывайн, шынарын баксырадып турарының фактылары бар. Бо четпестерни дарый чайладыр сорулга-биле совхозтарның, районнуң кедээ ажыл-агый эргелелиниң специалистери мал чеминиң белеткелиниң шынарын хүн бүрүнүң доктаамал контролюнга алза чогуур.

Район төвү Кызыл-Мажалык суурнуң, Ак-Довурак хоорайның үлетпүр, бүдүрүлге, албан организация черлери шеф дузазы-биле кедээге мал чеми белеткээринче хожудап кирген. Бо хүннерге чедир районда ниитизи-биле чүгле 11 тонна сигенни, 409 тонна будук-бүрүнү хөй-ниитиниң күжү-биле белеткээн. Бо ажылга районнуң ыяш ажыл-агыйының, «Тыва даг-дугу» комбинаттың коллективтери эки киришкен. А № 741 КМК, № 1 КМК, энергосбыт, шериг комиссариады шефтеп, мал чеми белеткээринче ам-даа эгелеп кирбээн. Шефчилерни транспорт-биле Кызыл-Мажалыктың Сельхозтехника каттыжыышкыны бөгөй хандырып турар. Ооң кол инженери А. Иомакинниң буруузу-биле эрткен дыштаныр хүннерде 200 хире кижи транспорт чогундан мал чеминиң белеткелинге киржип шыдаваан.

Мал чеминиң белеткелинде тургустунуп келген бо дүвүренчиг байдалды өөренип көргеш, партия райкомунуң сөөлгү бюрозунга бо айтырыгны тускай чугаалажып көрген, чамдык совхозтарның, ажыл-агый удуртукчуларының тайылбырын дыңнап, чогуур хемчеглерни алган. Бюрога мал чеминиң белеткелиниң темпизин шапкынчыдар талазы-биле тодаргай доктаалды хүлээп алган болгаш хемчеглерни ажылдап кылган. Мал чеми белеткээрин моон соңгаар улам шапкынчыдары, олче улам-на хөй кижилерни хаара тударындан, ажылды билдилиг организастаарындан хамааржыр апаар.

А. БЕГЗИН-ООЛ.
«Шынның» корр.
Барыын-Хемчик район

Ак-Чырааның сиген кезер шөлдери июль айның баштайгы хүннеринден эгелеп дүвүрээзиннииг апарган. Эрзин, Тес-Хем, Өвүр болгаш Мөңгүн-Тайга районнарының сигенчилери ниитиниң малынга чем белеткелин мурнуку чылдардан элээн эрте болгаш организастыг эгелээн. Чүге дээрге, бо чыл мурнуку чылдарга бодаарга, кандаашкынныг берге боор турар.

Өвүр районнуң ажыл-агыйларының удуртукчулары, тускай эртемниглери болгаш районнуң бүгү ажылчы чону агаар-бойдустуң берге байдалын өөренип көргеш, бүгү бар күштү мал чеминиң белеткелинче мөөңнээн. Районнуң дөрт совхозу бо чылын ниитиниң малынга 13850 тонна бөдүүн чемнерин белеткээр планныг. Эрткен чылдарга бодаарга, сигенниң үнүжү багай-даа болза, баштайгы 10 хонуктуң түңнели эки болган.

Мал чеми белеткээриниң шалыпчы ийи айының баштайгы он хонуунуң түңнелин үндүрген. СЭКП Өвүр райкомунуң болгаш райкүүскомунуң хуралы сиген шөлү—Ак-Чыраага болган. Он хонукта 708 тонна сигенни белеткээш, оон 647 тоннаазын тырып боодалдап алган, план 13,3 хуу күүсеттинген.

КЫЙГЫРЫГНЫ ДЕТКИВИШААН

«Ак-Чыраа» совхоз тиилекчи болгаш. СЭКП райкомунуң, райкүүскомунуң шилчип чоруур Кызыл тугун болгаш акша шаңналын чедип алган. Ол совхоз эрткен чылдың бо үезинде чүгле 152 тонна сиген белеткээн турган болза, бо чылын сиген кезиндезин организастыг чорудуп, эрес-шудургу ажылдааш, ооң барык 4,6 катап хөй сигенни белеткеп алган.

Эрткен чылын районнуң бүгү ажыл-агыйлары июль 20-ге чедир 845 тонна сигенни белеткээн болза, бо чылын 1337 тонна сигенни белеткеп, мал чеминиң белеткелин организастыг чорудуп турарын хуралдан демдеглээн.

Өске совхозтарга бодаарга, сиген кезиндезин эрткен чылгызындан организас чок, оожум темп-биле «Коммунизмче орук» совхоз чорудкан, ында чүгле 109 тонна сигенни белеткээн.

300 тонна будук-бүрүнү районнуң ажыл-агыйлары белеткээр ужурлуг. Июль 20-ге чедир «Торгалыг» совхоз 20 тонна будук-бүрүнү белеткеп, бо талазы-биле өске ажыл-агыйларны мурнап берген. Будук-бүрү белеткелин чугулалап көрбес чорук чамдык ажыл-агыйларның удуртукчуларында бар деп каттышкан хуралга демдеглээн. «Кызыл тук» совхоз (директору Б. М. Кара-Сал) бо хүннерге чедир будук-бүрү белеткээр чаңгыс-даа звено тургуспаан.

СЭКП Тыва обкомунуң Тываның бүгү ажылчы чонунга кыйгырыы-биле танышкаш, ону долузу-биле деткип, ниитиниң малынга быжыг чем-суурну белеткээр дээш Ак-Чырааның делгемнеринде районнуң 688 ажыл-ишчилери быжыг тура-сорук-биле ажылдап турар.

М. ДАНЗЫН.
Өвүр район.

ДАРЫЙ ХЕМЧЕГ АЛЫР

Карл Маркс аттыг совхозтуң девискээринде сигенниң үнгени шоолуг эвес. Сиген кезер шөлү эвээш. Ындыг-даа болза, сөөлгү үеде мал чеминиң белеткелин дүргедедир, бар аргаларны ажыглаар талазы-биле организастыг хемчеглерни ап, суурнуң чурттакчыларын, албан организацияларда ажылдап турар кижилерни, өөреникчилерни ол чугула ажылче калбаа-биле мобилизастаан. Бо хүннерде ниитизи-биле 222 кижи мал чеминиң белеткелинде доктаамал ажылдап турар. Ылангыя будук-бүрү белеткээр ажылче кол кичээнгейни угландырган. Улуг-Хем районнуң девискээринден будук-бүрү белеткээри-биле 2 бригаданы тургускан. Ол ышкаш суурнуң агитквартиралары база шефтээшкинни организастап турар.

Совхоз ниитизи-биле 98 тонна будук-бүрүнү белеткеп алган. Улуг-Хемде бригадаларында бир силос комбайнын быжыглаан. Аңаа будук-бүрүнү хээндектеп, оон совхоз төвүнче болгаш төп шан Сесегеже удур сөөртүп чорудуп турар. Совхоз төвүнде база будук-бүрү хээндектээр агрегатты тургускан. Ол агрегат 2 ээлчеглиг ажылдап турар. Ында 26 кижини хаара тудкан.

Чамдык черлерде будук-бүрүнү үрелбези-биле тускай сери хевирлиг, алаандан салгынnap турар үгек кылгаш, аңаа оваалап, кургай бээрге сарай иштинге сарааттап турарын база организастаан.

Сесегеде куруктурган черлерден үнген чашпанны кестирип белгеш, пресстээш, сарааттап турар. Ховуларда үнген канмыыл дээр чашпаннарны кезип белгеш, сүт-бараан фермазында силос онгарында чып турар.

Черден чайгаар үнген сигенни 26 тоннаны кескеш, сарааттаан. Бо ажылга № 2 хойжу бригаданың (бригадири Михаил Монгуш) малчыннары эки киржип, кескен сигенниң кыштагларже удур сөөртүп, аңаа кургатпааш, сарааттап турар. Бода мал бригадазы база мал чеминиң белеткелинде багай эвес ажылдап, хол кадыры-биле кезип турар.

—Суггарылга системазының Чадаана эргелелиниң Ийме суурда чурттап турар ажылчыннары бар. Олар суггарылганы чорудупшаан, совхозка сиген белеткеп бээр хүлээлгелиг. Бо хүннерде чүгле ийи кижи хол-биле кезип тур бис. Өске өөрлеривис бо ажылга киришпейн турар — деп, ында хоочун суггатчы Б. С. Дамдын хомудап чугаалады.

Ол-ла совхозтуң № 1 хойжу бригадазы ам-даа мал чеминиң белеткелинче кирбээн.

Совхозтуң кол сиген шөлү суурнуң алдыы талазында турар. Ону долгандыр мал кирбес кылдыр кажаалааш, Лаажык Монгуш, Меңге Ондар оларга таныылдадып каан. А олар ынаар кичээнгей салбайн турарындан суурнуң чурттакчыларының хууда инектери кадат чогундан ол сиген шөлүнде одарлап турар. Ооң чоогунда совхозтуң хаван фермазы бар. Хаван ажаакчыларының харысалга чогундан хаваннар база-ла сиген шөлүнде черни андарып, оъттап чорупт турар.

Бо талазы-биле кедээ Советтиң талазындан дарый хемчеглерни алыры чугула.

Ол ышкаш совхозта бензин сөөртүр машина чогундан кывар-чаар материалдар үзүктели бээр фактылар бар. Ол чорук сиген кезиндезинге база шаптыктап турар.

Малчыннарже болгаш мал чеминиң белеткелинде ажылдап турар бригадалар, звенолар же ол совхозта быжыглаттынган автомегазин ай ажыг чорбааның ында ажылдап турар кижилер хомудап чугаалап турар.

Мал чеминиң белеткелинде ажылдап турар бригадаларда тук, лозуннар, көргүзүг самбыралары ам-даа кылдынмаан. Кедээ культура бажыңында агиткультбригада мал чеминиң белеткели эгелээнден бээр чаңгыс-даа катап үнүүшкүн кылбаан. Айыттынган четпестерни чайладыр талазы-биле дарый хемчеглерни алыры эргежок чугула.

Н. ДАЖИНМАА.
«Шынның» корр.
Чөөн-Хемчик район.

МАЛГА ЧЕМ БЕЛЕТКЕЛИ — ХҮННҮҢ ЧУГУЛА АЙТЫРЫЫ

Шалыпчы ийи ай чоруп тур

Кызыл районда «Кара-Хаак» совхоз чыл санында күрүнеге эвээш эвес ногаа аймаан дужаап келген. Бо чылын 1600 тонна ногаа аймаан, ооң иштинде капустаны 1200 тоннаны дужаар деп совхозтуң ажыл-ишчилери сорулганы салганнар. Совхоз төвүнден ырак эвесте шөлде ниитизи-биле 120 гектар черде капустаны, огуречти, помидорну болгаш өске-даа ногаа культураларын шагда-ла олурткан. Ында 60 хире ажылчыннар хаара туттунган болгаш звеноларда чарылган. Соскур Дотпаевич Монгушка удурткан суггарыкчыларның 5 кижилиг звенозу ДДН-100 деп агрегат-биле баштайгы үеден эгелээш шөлдү доктаамал, бедик шынарлыг кылдыр суггарып, мурнакчыларының одуруунда чоруп турарлар. Ол-ла оруктар, онгарлар болгаш буга кыдыындан хол-биле сиген кезер пенсионер К. Ч. Хертектиң звенозу мал чеми белеткээринге эвээш эвес үлүүн киирип турарлар. Эрткен чеди хонукта пенсионерлер К. Ч. Хертек, В. Н. Топоев болгаш Д. К. Чооду олар үжелээ 5 тонна чашпан сигенни кескеш, совхозка хүлээдип бергеннер. Ажыл үргүлчүлевишаан.

ЧУРУКТАРДА: сиген кезикчилери, пенсионерлер (солагай талададан) Д. К. Чооду, В. Н. Топоев, К. Ч. Хертек; (адаанда) мурнакчы суггатчы С. Д. Монгуш оглу Роман-биле.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотолары.

ИСКРАЖЫЛАР—МУРНУНДА

«Искра» совхозтуң Арыг-Бажы сүт-бараан фермазының саанчылары чартык чылда ниитизи-биле бир инекке онааштыр 1152 килограмм сүттү саап алган. Олардан Күнзенмаа Монгуш 1258 кг, Валентина Доңгак 1172 кг, Татьяна Эдер-оол 1168 кг, Малина Монгуш 1140 кг сүттү саггаан болгаш чарышка өскелерни мурнааннар.

Бо хүннерде ферманың бүгү ажыл-ишчилери ниитиниң малынга четчир чем баазазын тургузар дугайында СЭКП обкомунуң кыйгырыын изиг-биле деткип, аңаа боттуг ажыл-херек-биле харыылаавышаан, мал чеми белеткээринде бүрүнү-биле хаара туттунган, бир демниг ажылдап турарлар.

Бистиң корр.
Чөөн-Хемчик район.

ШАЛЫПЧЫ ТЕМП-БИЛЕ

Кандаашкынныг берге чайда ниитиниң малынга чемнерни хөйнү белеткеп, малды келир кыштан мендн ажырар дээш кандыг хемчеглерни алырын айыткан СЭКП Тыва обкомунуң III пленумунуң шиитпирлерин боттандырбышаан, Улуг-Хем районнуң «ҮТКА 25 чылы» совхозунуң ажыл-ишчилери мал чемнери белеткээринче кидин түлүк кирген. Ол ажылда доктаамал хаара туттунган 110 ажылчын механизастаттынган үш звенога үстүп алган ажылдап турар. Бо чугула кампания үезинде оларда 33 тракторну, сенаж кылыр 2 комбайнны болгаш чүък чүдүрер 10 автомашинаны быжыглаан.

Чоокку хүннерге чедир совхоз 250 тонна сигенни кескеш, бөлүп сарааттаан. 70 тонна будук-бүрүнү белеткээн болгаш 30 хире тонна витаминниг сиген далганы бүдүрген. 700 ажыг гектар черниң чайгаар үнген болгаш хөй чылдыг тарымал сигенниң кескеш, 600 ажыг тонна сенажты салган.

Звенолардан Сарыг-Алаак деп черде сиген кезип турар Арыскан звенозу (удуртукчузу Мөнчүр-оол Сырбыкай) бүдүрүкчүлүг ажылдап, 100 тонна сигенни сарааттаан. Совхоз төвүнде тургускан АВМ-ниң операторy Александр Лобанов болгаш оон кады ажылдап турар эштери эки шынарлыг витаминниг сиген далганын бүдүрер дээш техниказынга камныг болуп, ону соксаал чок ажылдадырын хандырган. Аңаа белеткээн витаминниг сиген далганының хоолулуг шынарын тодарадыры-биле Кызылче чорудуп турар. Нормазын күүседип, ээы ажырып турар ажылчыннарга оларның бүдүрген продукциязының шынарын дээш үш класстар айы-биле немелде төлевирни доктааткан.

Бо чылын ажыл-агый ниитизи-биле 3700 тонна сиген болгаш 100 тонна витаминниг сиген далганы белеткээр планныг. Чаъс чок, изиг чай болганының уржуунда ол планны күүседири берге болур дээрзин совхозтуң удуртукчулары болгаш специалистер түңнээн. Ынчангаш болдунар бүгү аргаларны ажыглаар, сиген кезип алыр дег черлерже ажылчын күштү мөөңнээр деп шиитпирлээн. Техника ам-даа четпес. Артык кезектер дугайында айтырыгны Сельхозтехника каттыжыышкынынга тургузуп келген, ону мынчага чедир шиитпирлевээн. Саван белеткээр бригаданы тургускаш, чоокку үеде чорударын совхоз планнаан.

Хем, буга уннарында, арыглар иштинде трактор, комбайн-биле кестиммес черлерниң сигенин кезери-биле хол кадырлыг 20 кижини тургускан.

Сигенчилер турлагларынга ажылдаарынга, чурттаарынга таарымчалыг байдалдарны тургузарының болгаш аъш-чем-биле хандырарының хемчеглерин алырынче совхозтуң дирекциязы (директору И. П. Гончарюк) чогуур кичээнгейни салып, лекция, беседаларны кылып, байдалды тайылбырлап, ажылчыннарны улам сорук киирип турар. Социалистиг чарыштың негелделерин ажылдап кылган. Ажылдың түңнелдерин он хонуктап үндүрери көрдүнген. Баштайгы он хонукта чаңгыс-даа звено социалистиг хүлээлгелерин күүседип шыдаваан: ажыл-агыйның белеткели кошкак, эгелээн организас чок, техника бода үрели бээр таварылгалар турган. Ынчалза-даа сөөлгү хүннерде ол четпестерни чайлаткан. Амдызында арысканчылар мурнап турар.

Парткомнуң болгаш кедээ Совет күүскомунуң ниитиниң малынга чем белеткээриниң дугайында хүлээп алган доктаалын ёзугаар албан организация черлериниң удуртукчуларынга будук-бүрү белеткээрин август бирээге, сиген белеткелин август он бешке чедир доозарын дааскан. Арыг-Үзүү, Арыскан, Иштии-Хем школаларының 500 өөреникчилери аңгы-аңгы бригадаларга үстүп алган будук-бүрү белеткелинде ажылдап турар. Ол ажылда ажылчын кооперациязының болгаш эмнелгениң коллективтери идепкейлиг киржип турар. Олар белеткээни мал чеми кыштагларга сөөртүп чедирип, будук-бүрүнү белеткелиг черлерге азып турар.

Совхозтуң удуртукчулары болгаш бүгү ажыл-ишчилери суурларының чурттакчызы чону ажылдың темпизин моон-даа шапкынчыткаш, СЭКП Тыва обкомунуң кыйгырыын удуртулга болдуруп, чарлаттынган шалыпчы ийи айда бедик көргүзүглерни чедип алыры чугула.

Л. МОНГУШ.

КҮШТҮ МӨӨҢНЭЭН

Республиканың чону бо хүннерде бүгү күжүн ниитиниң малынга сиген-ширбиил белеткээринче угландырган. Бо бүгүнү хүнүң келир солун-сеткүүлдерден номчуп, радиодан дыңнап турар бис. СЭКП Тыва обкомунуң кыйгырыынга харыы кылдыр бистиң «Кара-Хөл» совхозтуң ажыл-ишчилери мал чеминиң белеткелинге шудургу киржирин шиитпирлээн.

Совхоз ажылчыннарындан алгыда, тускай эртемниглер болгаш өөреникчилер ол ажылда дөгерези киржип турар. Кара-Хөл кедээ Советке хамаарышкан ажылчын, албан-хаакчыттардан тургускан звеноларны специалистер удуртуп турар. Кедээ Совет депутаты, кедээ Культура бажыңының директору Кат Салчак, ортумак школаның башкызы Караш Салчак олар өөреникчилер бригадазын тургускаш, будук-бүрү белеткээринге кызымак ажылдаан. Кедээ Советтиң онаалганы 8 тонна будук-бүрүзүн Кат Салчак ажыр күүсеткен. Будук-бүрү боодалдаар хүн нормазын ол 150 кг чедирип келген.

Школачылар улуг улустан дудак чок ажылдап турар. Оларга 16 тонна будук-бүрү белеткээрин даандырган. Ооң сес тоннаазын шалыпкын күүсеткен. Будук-бүрү белеткээрин олар уламчылап, хол кадыры-биле сиген кезерин база хүлээнип турар. Ооң аңгыда кексула ажаажырынга, сарыг-бүрү чыырынга киржирин школачылар шиитпирлээн.

Кара-Хөл ортумак школазының өөреникчилери чылдын-на мал чеми белеткежир. Совхоз дирекциязы, кедээ Совет, партия болгаш профэвилел комитеттери өөреникчилерниң совхозка дузазын үнелеп, түс-түс белектерни болгаш мактал бижиктерни тыпсып келген.

С. ХЕРТЕК.
Бай-Тайга район.

СУГГАТЫГ ШӨЛДЕН

«Сүт-Хөл» совхоз—районда улуг ажыл-агыйларның бирээзи. Чылдың байдалы каан-даа болза, совхоз төвүнүң чанында үш бригада суггаттыг шөлдүң сигенин кезип кирипкен. Кайы-даа бригадада баштайгы, ногаан сарааттар көстүп келгилээн.

Коммунист Биче-оол Сат чыл бүрүде аныяк оолдарны эвилелдеп алгаш, бодунуң суггарган шөлүнден эки шынарлыг сигенни ажаап ап келген. Эрткен чылын ол-ла шөлден 195 тонна сигенни белеткээн. Бо чылын 150 тоннаны белеткээр планныг. Амгы хүннерде МТМ-ниң комсомолчу-аныяктары-биле ол шөлде сиген кезип турар. Бедик темпилиг ажылдың ачызында 30 тонна сиген белеткеттинген. Бо чылын 71 га шөлде чемишчидилгени чоруткан. Ынчангаш ол шөлден сигенни ийи удаа кезер арга бар.

Биче-оол Саттың «Меде» комсомолчу-аныяктар бригадазы кожазында Бапай-оол Кууларның бригадазы-биле социалистиг чарыштыг. Чарыштың негелделерин ёзугаар күш-ажылдың түңнелин беш хонуктап үндүрүп турар. Баштайгы беш хонуктуң түңнели-биле алырга, Бапай-оолдуң бригадазы эки көргүзүглүг болган. Сөөлгү хонуктарда «Меде» комсомолчу-аныяктар бригадазы чарышка аштырза-даа, үш сарааттыы арттыр тургузуп, ажылын шапкынчыткан. Бо бригадада сарааттыылап Борис Ондарның, Дакаа Саттың, Ким-оол Монгуштуң, сиген бөлүкчүлери Артём Күжүгет, Меңгүн-оол Сат, Кызыл-оол Монгуш оларның ажылы үлегерлиг, ажылдың темпизи бедик боор-дур. Бригадалар аразында спорттуң хүреш секциязын организастаан. Ону спорт мастерлери дыштаныр хүннерде эрттирип турар. Аныяктар аңаа күзелдиг-биле киржир-дир—деп, бригадир Б. Сат чугаалап орду.

Сезоннуг ажыл үезинде аныяктарны спорт мастерлери Сергей Ак-Тараа, Кызыл-оол Монгуш, Сыын-оол Монгуш, Олег Ооржак олар удуртуп, оларның дыштаныр үезин солун организастап турар.

Совхозтуң кол инженери Шой Монгуш сигенчилерни машина, трактор-биле эки хандырган. Сиген шөлүнде үш бригадада трактор-биле, хол-биле сигенни кестирип турары организастыг. Б. Кууларның автопарк бригадазынга ол коллективтен шефчилер келгеш, дыштаныр хүннерде бир сарааттыы тургузуп берген. Киров, Кызыл-Тайга, Ишкин салбырлары сиген кезиндезинче база шуудап кирген.

О. ЧАҢ-ООЛ.

ХҮННҮҢ-НЕ НЕМЕЖИП ТУРАР

Эрзин, Тес-Хем районнарының совхозтарында ниитиниң малынга сиген, хырыглыш белеткээр бригадалар бо хүннерде бо чугула ажылдың фронтузун улам калбарты бергеннер. Оларның хөй кезии Ак-Чырааның делгем шынаазында ажылдап турар. Ында Эрзин районнуң «Нарын» совхозунуң сигенчилери база бар. Амгы хүннерде Ак-Чыраада ол совхозтан 62 кижи ажылдап турар. Оларның ажыл-ижи бүдүнгүр.

Бригада кежигүннери мал чеми белеткээрин техника күжү-биле болгаш хол-биле кылып турар. Ам олар 188 тонна сигенни пресстеп алган. Оон 117 тоннаазын совхоз төвүнче чудуруп чоруткан.

Совхоз бо чылын 2130 тонна сиген белеткээр планныг. Кандаашкынныг чайда ону кезип, сарааттап алыры дыка берге болурун билгеш, совхозтуң дирекциязы сигенчи бригадалар санын көвүдеткен. Ол ажыл-агыйдан 226 кижи мал чеминиң белеткелинде доктаамал киржип турар.

Тес-Хемде «Кызыгаар» совхозтуң дирекциязы Ак-Чырааже 30 кижилиг бригаданы чоруткан. Бригаданың турлаан көрүштүг кылдыр дерээн. Ында сигенчилерге таарымчалыг бүгү байдалдарны тургускан. Шак ындыг чорук сигенчилерниң бүдүрүкчүлүг ажылдаарынга улуг ижиглиг болган.

Совхозтуң сигенчилери 200 ажыг тонна сигенни белеткеп алган. Оларның чамдыктары будук-бүрү белеткээр ажылда, а өскелери—8 кижи сигенни хол кадыры-биле кезип турарлар.

Бригадада социалистиг чарышты багай эвес организастаан. Сөөлгү үндүрген түңнели-биле шаңналдыг черлерни Хөөмейлээр Солаан, Каадыр-оол Соян, Сергей Сеңги, Пар-оол Соян, Элекпей Сандан болгаш өскелер-даа ээлээннер.

Үстүнде адааныывыс совхозтарның келир кышка мал чеминиң курлавыры хүннүң-не немежип турар.

В. КАШУРА.

ДЕМНИГ

СЭКП Тыва обкомунуң ушку пленумунуң материалдары-биле «Мурнакчы» совхозтуң ажылчы чону танышкаш, улуг чуулдугзунуушкун-биле деткээн. Бо хүннерде сиген белеткелинде 14 звено ажылдап турар. Ында 48 кижи хол кадыры-биле, дөрт МТЗ-50 деп трактор сиген кезиндезинге ийи бөлдүрүкчү ажылдап турар. Ниитизи-биле сиген кезиндезинче 125 кижи кирген.

Бедик-Хавак деп черде суггаттыг 48 гектар шөл бар. Рапс деп хөй чылдыг үнүштү ында тараан, бо хүннерде ону кестирип эгелээн. Сигенчилер оон бир гектардан-на 50 центнер ап турар. Төп сүт-бараан фермазының девискээринде, Ээр-Хавак хову бригадазынче 126 тоннаның сарааттарын тургускулаан. Төрүүр хойларның кыштагларында серлер алаанда 74 тонна будук-бүрүнү боодалдааш, аскан.

Чарыш—чогаадыкчы ажылдың деткимчези. Сигенчилер ортузунда социалистиг чарышты организастаан. Чарыштың негелделерин барымдаалап, ажылдың түңнелин чеди хонуктап үндүрүп турар. Сөөлгү түңнел-биле алырга, хол кадыры-биле сиген кезеринге пенсионер Акыл-оол Кууларның удурткан херээженнер звенозу мурнаан. Олар арыг-бугалар уннарындан 14 тонна сигенни кезип белеткээн. Трактор-биле кестирген сигенни бөлдүрүп, сарааттаарынга механизаторлар Кызыл-оол Серенот, Оолак Чамзы, Оюк-оол Дары-Хөө оларның звенолары шалыпкын ажылдап, шилчиир вымпел болгаш акша шаңналын алганнар.

Совхоз ниитизи-биле 2300 тонна мал чеми белеткээр планныг. Ажыл-агыйда ол планны күүседиптериниң арга-курлавырлары бар.

А. КАНЧЫЫР.
Бай-Тайга район.

Тайбың болгаш улустарның айыыл чок чоруу дээш

ҮЕ МАНАВАС

Михаил КОТОВ,
Тайбын камгалалының совет комитединиң харысалгалыг секретары

Гитлерже Германияның Совет Эвилелинче халдааныындан бээр дөртен чыл эртип турар. Бөмбүрзектиң чурттакчыларының үлүүн бир кезиин ол дайынче кирер ужурга таварыштырган. Фашистиг агрессияның халдаашкынынга удур демиселге эң-не аар-берге тулчуушкунну совет улустуң кылып турганы кымга-даа билдингир. Чогум-на совет улус агрессорну чылча шаварынга шиитпирлиг үлүүн киирген. Совет-герман фронт делегейниң ийиги дайынының кол фронтузу боop турган.

Фашистиг эжелекчилерге удур Ада-чурттуң Улуг дайыны 1413 дүн-хүн дургузунда үргүлчүлээн. Фашизмге удур демиселге 20 миллион совет кижилер боттарының амы-тынын бергеннер. Бүгү-ниитиниң дайзыны тиилээн кайы хире улуг каража-когарал, өлүм-чидим-биле чедип алдынганының херечизи — дыка хөй хоорайларда болгаш суурларда, калбак-делгем оруктарның кыдыгларында тураскаалдар боop турар. Хүн бүрүзүнде, шак бүрүзүнде маңы даштаа чазап кылган тураскаалдарның чанында хып турар оттар эрткен чылдарның улуг халавының дугайын сагындырып турар.

Тайбының бүгү-делегей чөвүлели 1981 чылдың июнь 22-ниң хүнүн дайынга удур массалыг удурланыышкынның, тайбын-на күзеп турар бүгү күштерниң хоозуралдыг ядролуг дайынга удур демиселче мөөңнээриниң хүнү кылдыр демдеглээринче кыйгырган. Төөгүнүң өөредиии кадыг-дошкун. Ынчалза-даа Барыын чүкте ол чамдык кижилерге чедир билдинмейн турар. Төөгүнүң хажыдыкчылары амгы үеде гитлерже Германияның ССРЭ-же халдаашкынының «негелдалыг» байдалын агартырып болгаш кижи төрелгетенниң төөгүзүнде эң-не араатанзыг, хан төгүүшкүннүг дайынны кывысканынга делегей империализминиң дорт буруузун чиигедир дээш оралдажып турарлар.

Ынчаарда дайынны баш удур боддурбазын чедип албааны, диргелип келген айыылды узуткавааны дээш боттарының кайы хире улуг каража-когаралдарга, өлүм-чидимге таварышканы амгы үеде улустар улам-на ханызы-биле медерел билип турар. «Айыылдыг халаптың катаптаарын болдурбас ужурлуг. Делегейниң чаа дайынын болдурбас дээш бүгү чүүлдерни кылыр херек» деп, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң «Делегейниң парламентилеринге болгаш улустарынга» чоокта хүлээп алган Кыйгырыында чугаалап турар.

Совет чурттуң бүгү улустарының дайынга удур массалыг шимчээшкиниң хүнүн эрттирериниге эң-не идепкейлиг киржип, маадырлыы-биле өлген дайынчыларның тураскаалын сактып, демдеглээни ынчанга таварылга эвес.

Дайынга удур шимчээшкинге холбаштыр совет хөй-ниитиниң төлээлекчилериниң хуралы Москвага боop, аңаа ГДР-ден болгаш Чехословакиядан келген аалчылар база киришкен. Хуралга Тайбының бүгү-делегей чөвүлелиниң президентизи Р. Чандра чүве чугаалаан.

Дыка хөй хоорайларга болгаш областарга, совет республикаларга тайбын камгалалының комитеттериниң хөй саныг конференциялары, пленумнары, калбак хуралдары болуп, оларга ооңнуң бүгү кезектериниң төлээлекчилери киришкеннер. Чижээ, Белоруссия республиказа Минскиниң хөй-ниитизиниң хуралынга чүс-чүс кижилер киришкен болгаш Минскиниң автозаводунуң Культура ордузунга «Ол катаптавас ужурлуг!» деп темалыг кежээни эрттирген. Белоруссия дээрге дайынның айыылындан кадыг-дошкун шылгалдага таварышкан республика болгай.

Украинаның республика болгаш областар комитеттериниң активчилери Тайбын неделязын эрттиргеш, культура ордуларынга, клубтарга, маадырлыы-биле өлгеннерге тураскаалдар чанынга, дайынчы алдарның черлеринге Ада-чурттуң Улуг дайынының хоочун киржикчилери-биле ужуражышкыннарны организастап эрттирген. «Тайбын ээлчеглериниң» үезинде ажылдап алганы акша-хөреңгини тайбынның Совет фондузунче шилчиттинбишаан. Ындыг Неделяларны болгаш Хүннерни Таджикистанга, Казахстанга, Башкирияга, Рязань облазынга болгаш Совет Эвилелиниң өске-даа черлеринге чорутkan.

56-гы армияның хоочуннары болгаш тайбын камгалалының Ростов область комитединиң активистери «Молдавия» теплоходка олуруп алгаш, Донну болгаш Волганы дургаар тускай тайбын аян-чорууну кылганнар. Олар массалыг митингилерни, ажылчыннар, аныяктар-биле ужуражышкыннарны кылганнар.

Муң-муң москвачылар «Чер бөмбүрзээ, сен тайбын бол!» деп темалыг кежээге киришкеннер. Ол культураның болгаш дыштанылганың М. Горький аттыг төп парыгынга болган кежээге дайын киржикчилери, чогаалчылар, культура ажылдакчылары сөс ап, чүве чугаалааннар. Москва чоогунда Реутово хоорайның Культура ордузунга «Фашизмни ажыы-биле сулдаарның» ниитилел-политиктиг кежээзи болуп, аңаа удур фронтуга болгаш тылга демисежип турган кижилер бурунгадыкчылар болганнар. Сталинград тулчуушкунунуң маадырларының деңнээр чүве чок эрес-дидим демиселиниң хоорайы — Волгоградка ындыг суд база болган. Совет Эвилелинче фашистиг Германияның оор ёзу-биле халдаанындан бээр 40 чыл болганының хүнүнде тайбын камгалалының Ленинград комитеди «Медицина болгаш тайбын» деп эртем-практиктиг конференцияны эрттирген.

Тайбын камгалалының чер-чер комитеттериниң Тайбынның совет фондузунга салыышкыннар кылырынга киржилгези ышкаш, ындыг чүүл ажылының дугайында чугаалавайн барын болбас. Ол шимчээшкин сөөлгү үеде онза калбарганын айтыр херек.

Тайбынның совет талалакчылары ак сеткилдиг бүгү кижилер-биле кады чаавырлыышкынны ханыладыр, бот-боттарын билчир, улустар аразынга кады ажылдажылганы калбартыр дээш шиитпирлиг демисежип турар. Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң Дээди Совединиң «Делегейниң парламентилеринге болгаш улустарынга» Кыйгырыы ол демиселге чаа күштен кылган.

«Бистиң ядролуг векте чугаалажышкыннар тайбынның, айыыл чок чоруктуң келир үеге бүзүреливин шуптувуска эргежок чугула херектиг. Маргылдаалыг айтырыглар кайы хире-даа чидиг, берге болза, оларны шиитпирлээрниң, чугаалажышкыннар ышкаш, ындыг сарыылдыг аргазы чок. Бар боop турар чангыс-даа арганы ышкынмас ужурлуг бис»— деп, ол Кыйгырыгда чугаалап турар.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА БОЛГАШ ПМА: КЫСКА ДЫҢНАДЫГЛАР, ТАЙЫЛБЫРЛАР

ТАЙБЫҢ ХЕРЭЭ ЧЕДИИШКИННИГ БОЛЗУН ДЭЭШ

ПРАГА. (СЭТА). Крымга ужуражыышкыннар социалистиг дем каттыжылгазының акы-дунма чурттарының удуртукчу ажылдакчыларының чылдың болур ажылчын ужуражышкыны боop, делегейге улуг ужур-дузалыг апарган деп, ЧКП ГК-ның органы «Руде право» солун мурнуку чүүлүнде демдеглээн. Ындыг ужуражышкыннар бот-боттарының аразынга консультацияларның болгаш чурттар аразынга харылзааларның эң чугула, боттуг айтырыгларының талазы-биле санал-онал солчуушкуннарының, дашкы политика талазы-биле кады ажылдарны холбаштырарының кезиги боop турар. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев-биле ЧКП ТК-ның Чиңгине секретары, ЧССР-ниң президентизи Г. Гусак-биле ужуражышкынының түңнелдерин улуг сонуургал болгаш чүүлдүгзүнүүшкүн-биле уткуп хүлээп алганын солун бижээн.

Амгы үеде Европа болза, бодунуң келир үеде салым-хуузу шиитпирлеттинип турар белдирде, тодаргайлаарга, Совет Эвилелиниң бодунуң тайбын программазында айтып турары ышкаш, кожа-хелбээ доругнаарының, бүгү улустарның кады ажылдажылгазының болгаш айыыл чок чоруунуң принциптеринге үндезилээш, тайбын дээр адаанга чурттаар бе азы америк империализминиң чүткүп турар канчаар-даа аажок улуг ок-дары доскаарының, атомнуг бомбаларның мөөнниеттинген болгаш массалыг узуткаашкынның өске-даа боо-чепсектериниң кырынга турар бе дээрзинден хамааржып апаар.

Аңгы-аңгы ниитилел тургузуглуг тайбын ёзу-биле кожа-хелбээ доругнаашкынны быжыглап, хөгжүдеринден, тайбын дээш политиктиг күжениишкиннерден болгаш европа улустарының боттарының практиктиг ажыл-херектеринден Европаның келир үези хамааржырын ол солун демдеглээн. Совет Эвилели социалистиг чурттар-биле кады Европага дайынны баш удур болдурбас дээш кайыда чурттан хөй чүүлдерни кылган. Ол дугайын дайын сөөлүнүң бүгү үези херечилеп турар. 35 чыл дээрге бистиң диптиң төөгүзүнде тайбынның эң узун үргүлчүлээшкини боop турар. Буянныг-чаагай идеялар — тайбынның идеялары дээш бүгү күштү, бүгү авторитетти салган турган. Миллион-миллион кижилер тайбын херээниң чедиишкинниг болуру дээш кызымаккай ажылдап турар. Л. И. Брежневтиң болгаш Г. Гусактың Крымга ужуражышкыны социалистиг чурттар ындыг күжениишкиннерни черле соксатпас деп, «Руде право» солун онзалап демдеглээн.

Куба Республиканың найысылалы — Гавана хоорайның ниити хевир-шинчизи.

СЭТА-ның фотохроникаzы.

ЧИҢГИНЕ СЕКРЕТАРЬНЫҢ МЕДЕГЛЕЛИ

РИМ. (СЭТА). Ында келген медээлерни алырга, Израильдиң Коммунистиг партиязының ТК-зының Чиңгине секретары М. Вильнер Ливанда хан төктүүшкүнү болгаш үрегдээшкиннер дээш бүгү харысалга Бегинниң чазаангa оналжып турарын солуннарга кыйгап медеглелинде айыткан. «Превентивтиг согуушкуннар» дээр ындыг халдаашкыннарның түңнелдери ындыг үүлгедиишкинниң эгелекчилериниң политика-даа, шериг-даа талазы-биле бүрүнү-биле буураанының дугайын херечилеп турар-дыр. Палестинаның араб улустарынга удур израиль милитаристериниң боттандырып чорудуп турар политиказының араатанзыг угланыышкыны бүгү делегейге оон-биле көргүстүнген. Оон-биле кады ол күштүг болгаш чаа америк боо-чепсекти холга туткан Израильдиң аг-шериглери ПХО-нуң удуртулгазы-биле боттарының национал эргелери дээш демисежип турар палестин улустуң тура-соруун сый шаап шыдавас деп чүве билдингир-дир. Израиль шеригниң чиңгине штабының начальниги Эйтан болгаш өске-даа улуг дужаалдыг шериг ажылдакчыларының от ажыдыышкынның соксадырын чедип алдынганы дээрге, чүгле кезек үениң чаңсары-дыр деп бодап турар чоруунуң айыылдыы М. Вильнер демдеглээн.

ВАШИНГТОННУ ӨТТҮНМҮШААН

ТОКИО. (СЭТА). Японияның чагырыкчы бөлүктези ССРЭ-биле «чугаалажышкыннарны кылырынче», «чаагай кожа-хелбээ доругнаарын чедип алырынче» чүткүлдүг дугайын чугаалап турган-ла, оон шуут дедир угланыышкынныг базымнарны кылып турар. Ол бүгүнү Вашингтонуң күзээнин ёзугаар кылып турарының дугайын чагырыкчы либерал-демократтыг партияның баштаар чериниң бөгүнден эгелээш, «Соңгу девискээрлерни катап эгидерниң айы» дээр шимчээшкини эгелээр дугайында шиитпири херечилеп турар.

ЛДП-ның баштыңнары бо хүннерни өнчүк-чөңгээлиг антисоветтиг айны эрттирер кылдыр шилип алганы таварылга эвес. Чоокта чаа-ла япон-америк талалың чугаалажышкыннары боop, аңаа япон чазак мооң мурнунда боо-чепсекти эндере бүдүрерин улам дургедедир дугайында алган хүлээлгезин бадыткаан. Токио шериг күчү-шыдалын улам улгаттырбышаан, бодунуң Чеседтиг күштериниң хөделир черлерин Оожум океанның барыын талазында Гуамала болгаш соңгу талазында Филиппинында дыка делгем девискээрлеринде калбартып турар.

Японияның шериг күрүнези кылырынче мынчаар ажыы-биле чүткүп турарын чагырыкчы бөлүктер «совет кыжанышкын» дугайында хоозун шуугаазын-биле агартырып оралдажып турарлар. Ынчалза-даа ол бүрүнү-биле хоп-меге чуураушкыннарга идегээр кижилер улам-на эвээжээнин солуннар бижип турар.

КУДР-НУҢ ШАХТЁРЛАРЫНДА

Хөмүр-даш казып тывар үлетпүр — КУДР-нуң улус ажыл-агыйының кол адырларының бирээзи. Ол черле билдингир: хөмүр-даш чурттуң ында бүгү үлетпүрүнүң, чымыг-биле ажылдаар эң улуг электростанцияларының одаар чүүлүнүң кол хевири болуп турар. Ол адыр амгы чеди чылда (1978—1984 ч.) кончуг дүрген хөгжүп турар. Чеди чыл дооступ турда «кара алдынны» 70—80 миллион тонна чедирер деп сорулга салдынган, а 80 чылдарның төнчүзүнге чедир ону чылдын-на 120 миллион тонна чедир казып тывар деп турар.

Салдынган сорулгаларны шиитпирлээр дээш дериг-херекселдерни чаартырынче болгаш ам ажылдап турар шахталарны эде дериирнче, аар-берге ажылдарны механизастаарынче болгаш автоматчыдарынче улуг кичээнгей салып турар. Даг үттээр комбайннар, гидравликтиг быжыглаашкыннар, ленталыг конвейерлер — ол бүгү чүүлдер республиканың шахталарында шагда-ла ховар эвес апарган. Янзы-бүрү ажылдар кылырынга херек бедик бүдүрүкчүлүг дериг-херекселдерни оларга чорудуп бээрин машина тудуушкунунуң бүдүрүлгелери доктаамал көвүдедип турар. Чижээ, чаа арыглал машиназын бүдүрүп үндүрерин шахта дериг-херекселдери кылыр Хвэрён заводунга чоокта чаа шиңгээдип алган, оон күчүзү мурнундагы ындыг машинадан ийи катап улгаткан.

Сөөлгү он чыл дургузунда хөмүр-даш уургайларының техника-биле дерилгези ийи катап улгаткан. Тхэхан, Рёнрим, Кочхам болгаш оон-даа өске черлерниң шахталарының комплекстиг механизастаары дооступ турар. Чурттуң девискээр айыы-биле Анчжуда болгаш Токчхонда хөмүр-даш казып тывар кол каттыжыышкыннарын эде дериирниң талазы-биле ажылдарны кылып турар. Анчжуда каттыжыышкын бедик калорийлиг хөмүр-даш казып тывар эң улуг база болу бээр. Ам безин ында хөмүр-даш уургайы бүрүзүнден 60-дан 100 муң тонна чедир одаар чүүлдү казып үндүрүп турар апарган.

Анчжунуң темпилериниң дугайын ам КУДР-де кижи бүрүзү билир. Күш-ажыл маадыры Ким Габ Чхульдуң бригадазы алды чыл бурунгаар шалыпчылар шимчээшкининиң эгелекчизи болган. Ол болгаш оон эштери нормаларын ажыр бышкаан, ай санында-ла 16 муң тонна хөмүр-дашты казып үндүрүп турар апарган. Улатпыгда оларның рекордун 20 муң тоннаны казып тывкан оон өске бригада ашкан. Ам Анчжунуң дагжылары мурнундагы чедиишкиннеринден 4—5 катап ажыр бээр деп хүлээлгелер алган. Ам безин элээн хөй бригадалар айда 50—60 муң тонна одаар чүүлдү казып үндүрүп турар. Тхэхан шахтазының коллективтериниң бүдүрүлгениң мурнакчызы Ким Вон Лэге баштаткан бир коллектив 100 муң тонна хөмүрдан казар деп сорулга салган.

Сөөлгү үеде Анчжу каттыжыышкынында Ким Ген Хонуң бригадазының даг үттекчилери онза шылгараан. Олар частыышкынны ажыглап тургаш, даг үттээриниң дүргенин айда 700 метр чедир улгаттырган, чеди чылдың планныг онаалдазын хууса бетинде, чүгле ийи чыл дургузунда күүсеткен.

Анчжуда девискээр каттыжыышкынының дагжылары ам шахтёрларының ат-алдарын шалыпчы күш-ажылы-биле улгаттырбышаан, хөмүр-даш казып тывары чылда 15 миллион тонна чедирер деп турар.

(ЦТАК — ПМА).

ШААЖЫЛАП ӨЛҮРГЕН

ТЕГЕРАН. (СЭТА). Кашмер хоорайга (Иранның соңгу-чөөн талазында) Ислам революстуг судтуң шиидкениң ёзугаар ийи иран хамаатыларның азын өлүрген. Оларны чазакка удур сионистиг бөлүкке хамаарылгазы, шаандагы шахтың Савак дээр камгалалы-биле харылзаазы болгаш Израильдиң талазынга шпионнап турганы дээш буруудаткан.

СЫЧУАНЬДА ҮЕРЛЭЭШКИН

ПЕКИН. (СЭТА). Кыдат солуннарның бижип турары-биле алырга, Сычуаньга болган суг үерлээшкиниң түңнелинде 1,5 млн. чурттакчылар бажың-балгат чок арткан, 753 кижи сугга дужуп өлген, 28 муң ажыг кижи балыгбышкын болганнар. Кыдаттың ол мурнуу-барыын можузунда байдалды КУР-нуң Күрчевүлелинге чугаалажып көрүп турда, ындыг сан-түңнерни көргүскен.

Можу эрге-чагыргаларының дыңнадып турары-биле алырга, суглан 600 муң гектар ажыг тарылга шөлү когараан, оон иштинде 100 муң гектарының дужуду бүрүнү-биле узуткаттынган.

Можунуң хоорайларында болгаш уездилеринде 2,5 муң хире чуртталга бажыңнары суг алдаанче кирген азы узуткаттынган, бүдүрүлге черлериниң хөй кезии ажылын соксадыр ужурга таварышкан. Чамдык черлерге демир-орук шимчээшкини 10—20 хүнүнүң дургузунда соксаан, муң-муң көвүрүглер, дыка хөй чазаглыг оруктар үрелген. Баштайгы санаашкын-биле алырга, бойдус халап-хайындан болган каражаның ниити түңү 2 млрд. хире юань-акша боop турар.

«ЫНАНЫШТЫГ КИЖИ»

Коммунистер дугайында чугаа

Хайнц Лукравканың дугайында мен бир-ле дугаарында үш чыл бурунгаар май бирниң чыскаалының хүннеринде дыңнаан мен.

Луйсбургтуң делгиир шөлүнге байыралдың хөглээшкини чаптылган турган. Кайда-даа хөглээшкин. ГДР-ниң аңгы-аңгы хоорайларындан чыглып келген кижилерниң хөглүг арыннары, кызыл туктар, чечектер, транспарантылар.

Байырлал митингизи эгелээриниң мурнуу чарыында «Интернационал» аялгазының үделгези-биле Майдерихте шой шуткуур заводтуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының колонна-чыскаалы шелче кирип келген. Ол чыскаалдың мурнуку одурулгарында — заводтуң бүдүрүлге чөвүлелиниң төлээлекчилери кызыл туктарлыг, транспарантыларлыг базып органнар.

— Лука бодунуң оолдары-биле кады чедип келген-дир, — дээн чыскаалдың бир киржикчизиниң үнүн дыңнадым. Ынчаарда мен ол сөстерни херекке албаан кижи мен, оларның алыс утказын шала сөөлзүредир билген мен. Тиссен концерниниң шой шуткуур заводунуң бүдүрүлге чөвүлелиниң даргазы, амыр эвес салым-чолдуг кижиниң, коммунист Хайнц Лукравканы ажылчыннар ынчаар эргелеп аарак адаар чүве боон-тур.

1936 чыл... Хайнцтың адазы, Германияның Коммунистиг партиязының удуртукчуларының бирээзи. Бёргемоорда нацистерниң концлагеринде үш чыл дургузунда хилинчектенип чыдар. Авазы өрек ленгүп уруг-дарыын хоргастандырып турар. Он харлыг Хайнц болгаш оон ийи оол дуңмалары авазынга шыдаар шаа-биле дузалажып турар. Ынчаарда-ла Хайнц берге амыдыралдың дуржулгазын даңчыштыр фашизм деп чогум чүл ол деп чүвени билип алган. Ханага азып каан турган фашист плакатты дужур сопканы дээш, школа башкызының ону чедип хонук дургузунда бүгү класс мурнунга эттеп турганы оон бодалындан кажан-даа читпес.

Лукравкаларның өг-бүлезиниң оон адазының өнүнүктери удаа-дараа хайгаарап чедип кээр турганнар. Ажылчын херектээнтериниң болгаш плаштарының хоюннарынга фашизмге удур хуудустарны чажырып алгаш чоруп турганнар, ол хуудустарны оларның бажыңының чем кылыр өрээлинге чажырып каан хоолгалаар аппаратка чажыды-биле парлап турган.

Бир-ле катап Хайнц лунмалары-биле кады хуудустар парлап турган улуг кижилерге дузалажып турда, сонгадан кулумчуну хайгаарап турган авазы оларның эжинче талажып чоруп олурган полицейжилерни эскерип каан. Хоолгалаар аппаратка ажылдап турган эрлер ол-ла дораан парлалга бүдүү чытталып турар боодал-боодал хуудустарны апкаш, артыы эжик-биле эскертирбейн үне бергеннер. Ындыг-даа болза хоолгалаар аппарат чем кылыр өрээлде стол кырында артпышаан, ону чажырыптар чер черле чок хире.

Полицейжилер шуугу-ла эжикте соктап чедип келгеннер, өрээлде арткан кижилер, чүнү-даа кылыр аайын тыппайн, чем столун бүзээлепкен турганнар. Ол өйле Хайнц аппаратты бок урар хааржак иштинге чажырып каан. Фашистер бажың иштин ындаралдылере ужээш, бок хааржаан бакылаарын сагынмааннар.

1944 чылда Хайнц Майдерихте заводтуң модель кылыр кижизи болу берген. Ындыг-даа болза аңаа үр ажылдаваан. Нацистерниң херээ улам дорайтап турган. Илегел чок кижилерниң даңзызынга кирип турган болза-даа, Лукравканы фронтуже чорудупкан.

Оон соонда туттурган шериглер лагеринге тура. Хайнц бодунуң политиктиг үзел-бодалын ылап тодарадып алган. 1948 чылда ол чаныл келген, база катап Майдерихтиң шой эзилдирип шуткуур заводунуң модель кылыр кижизи болуп ажылдап эгелээн. Германияның Коммунистиг партиязының хуралынга кирип алган. «Аныяктар-биле ажылдаарын эптерим менээ сумелээн» — деп Лукравка сактып чугаалаар. — 1949 чылдың февральда-ла заводта профэвилелиниң аныяктар комитединиң кежигүнүнге мени соңгааннар, оон соонда кезек үе эрткенде демир кылыр ажылчыннарның профэвилелиниң аныяктар комитединиң үүр кежигүнүнге соңгаан».

Хоочун салгалдың кижилериниң дугайында, оларның салым-чолунуң оларның чуртунуң салым-чолу-биле демейиниң дугайында болганчок-да чугаалажы берген турар болгай бис. Хайнц Лукравканың дугайында база ынчаар чугаалап болур. Ол кажан-даа аңаа хайгааракчы болуп чорбаан, ол бодун бөлүүшкүннерниң хөгжүлдези дээш харысалгалыг деп санап бодунуң үзел-бодалынга болгаш ниитилел мурнунга хүлээлгезинге дүүштүр ол бөлүүшкүннерге салдарлыг бөлүру-биле бүгү күжүн үндүрер кижи.

ГФР-ниң эрге-чагыргазынга алы «соок дайын-биле» тулуш холбаалыг Аденауэрниң чазаа турупкан үеде, Лукравка бодунуң эштери-биле кады Барыын Германияны дайынга белеткээриниң политиказынга удур демисежип үнерилер көртпаан. 1951 чылдың эгезинде чурттуң аныяктарынга милитаризмни заартырып бүрүу шаап турар конгрессиниң ажылынга идепкейлиг киржиринче кыйгырып турар угулгага ол ат салган. Ол кыйгырыг чуртка калбак чүүлаүнүүшкүнүнүг болган. а Хайнц Лукравканы профэвилелинден үндүрген. Ындыг-даа болза ажылчыннарның ыйыышкыны-биле профэвилелиниң удуртулгазы Лукравканың дүрүм ёзугаар эргелерин катап тургузар ужурга таварышкан.

1967 чылда, Лукравканың Майдерихте заводка ажылдааныдан бээр 25 чыл болганда өңнүктеринден болгаш кады ажылдап турары кижилерден оон алган белектериниң болгаш байыр чедириишкиннериниң аразында заводтуң бүдүрүлге чөвүлелиниң бүгү кежигүннери ат салган байырлыг бижик бар болган, ында мындыг одуруглар бар: «Ийи чүүл чүве сээң ылгалып чоруур шынарың болуп турар — тодаргай, шын бодаар угаан. база ол ышкаш бүгү-ле дарлаткан болгаш базындырган кижилерни деткиринге кезээде белен чаагай сеткил. Өскелерниң күш-даа, арга-даа чок апаар черинге сен бүгү күжүңнү чыып, чедиишкиннинг болуп турар сен. Өскелерниң чаыыг кылган ажинден ойталаарынга белен хире таварылгазынга. сен кезээде ол кижиге дузалаарын оралдажыр, сен, сээң оралдажыышкының чедимчелиг болуп турар: Ынчангаш эштериниң сенээ идегели аажок улуг болгаш быжыг. кижи бүрүзү улуг ужук-биле бижиттинер кижи, ыыыныр болур кижи деп билип чоруур».

Коммунист, ажылчын, кижи — Хайнц Лукравка ылап-ла ындыг.

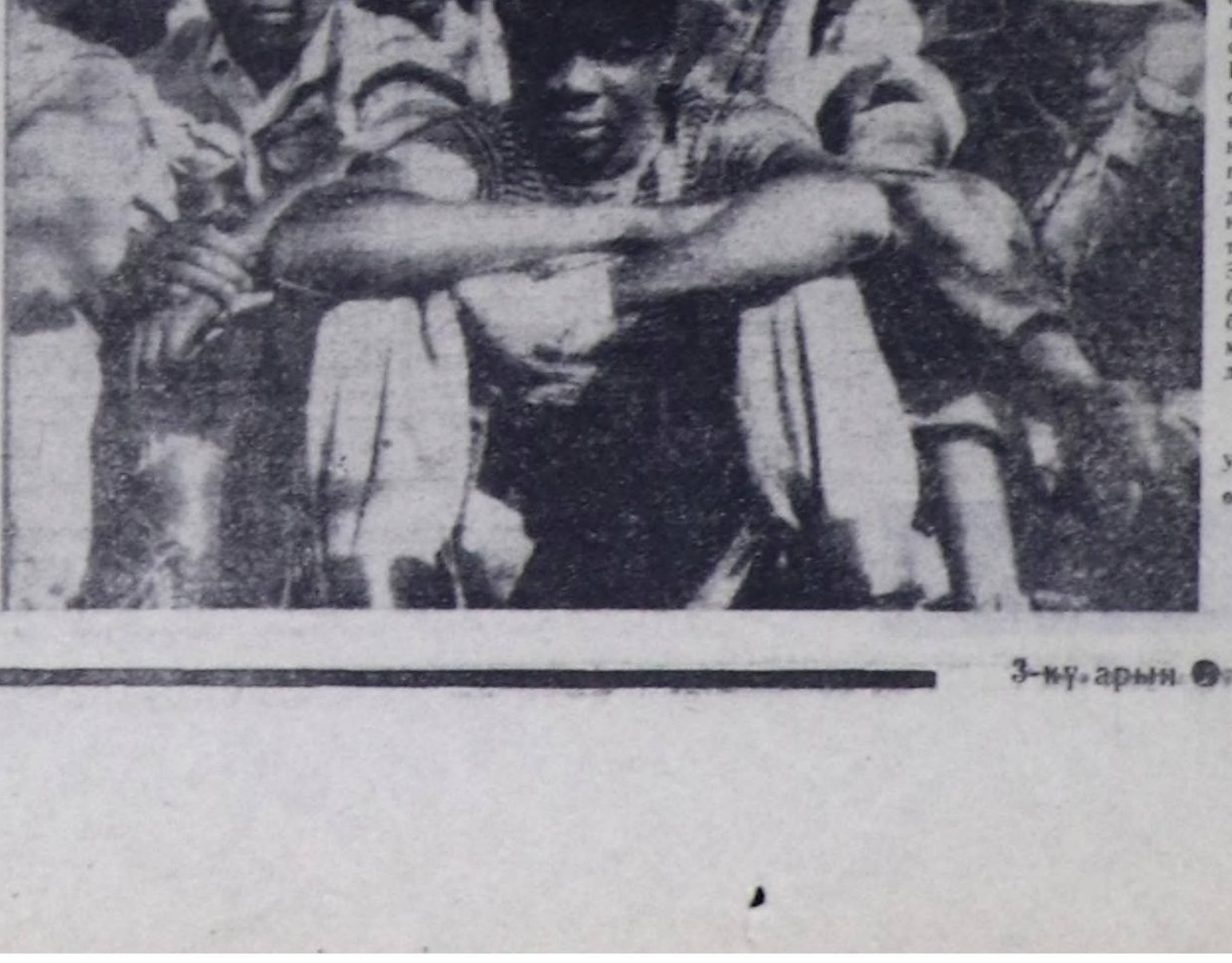
Ю. ПОПОВ.
ПМА-ның корр.

Нёйн — Дуйсбург.

БАЗА БИР ЧИЖЕК

ПАРИЖ. (СЭТА). Кожа-хелбээ Пакистандан Афганистанче кирип турар боо-чепсекти афган террорлуу дээрбечилерже чорудуурунын организакчызының болгаш башкарыкчызының ролюн АКШ-тың Төп Разведка Эргелели күүседип турар. Америк төп шпион албан черниң ындыг хоралакчы үүлгедиишкиннериниң дугайын Франс Пресс агентилелдиң Вашингтонда корреспондентизинге «Пентагонга чоок кижилер» дыңнатканнар.

Ол кижилерниң берген медээлерин ёзугаар алырга, ТРЭ ындыг үүлгедиишкиннерин кылыры-биле калбак транснационал четкини тургускан. Франс Пресстиң бижип турары-биле алырга, АДР-га удур ол чарлаваан дайында Кыдат, Египет, Пакистан болгаш чамдык өске-даа чурттар дорту-биле киржип турар. Боо-чепсекти чорудар акша-хөреңгини холдуунда-да АКШ берип турар. Боо-чепсекти чорудуп бээр кол чурт Египет база боop турар.

Мурнуу-Африка Республиказа дүрүм чокка ажылеттирген Намибияның улузу хамаарышпас чоруктуу шуут чедип алыр дээш шиитпирлиг сорук кирген. Намиби патриоттар хосталга, деңэрге болгаш чөптүг чорук дээш демиселди чорудуп турар. Мурнуу-Барыын Африканың улусчу организациязының (СВАПО-нуң) президентизи С. Нуйоманың медеглээнин ёзугаар алырга. Намибияда бүгү улустуң дайыны империализмниң, колониализмниң болгаш расизмниң тергиинделинге удур угланган. Эң дерзии дарлаашкынның байдалында бистиң улузувус боо-чепсээн холга туткаш, демисежиринден өске аргазы чок деп, ол чугаалаан.

ЧУРУКТА: Намибияның улустуң хосталга армиязының отрядтарының дайынчылары.

АДН — СЭТА-ның фотозу.

Чогаалчы болгаш үе

ПАРТИЯ-БИЛЕ, ЧОН-БИЛЕ КАДЫ

ССРЭ-ниң чогаалчыларының VII съездизи Москвага, Кремльдиң Улуг ордузунга, бо чылдың июнь 30-ден июль 4-ке чедир болуп эрткен. Барык-ла бүдүн неделя иштинде үргүлчүлээн бо улуг шуулганның ажылы чоокта болган СЭКП-ниң XXVI съездизиниң төөгүлүг шиитпирлериниң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сөөлгү сессиязының бистиң үениң шылгарангай партия болгаш күрүне ажылдакчызы эш Л. И. Брежневтиң хуудаа идепкейи-биле хүлээп алганы «Делегейниң парламентилеринге болгаш улустарынга» Кыйгырыының амыдыралчызын бадыткаан.

Бүгү делегейде эң хөй ном номчуп турар Советтер чуртунда чогаалчыларның ат-алдары онза бедик болгаш олар эң хөй номчуттунуп турар чогаалчылар деп база бүгү делегейге сурагжааннар. Совет чогаалчыларның чаа съездизи улуг Ленинниң, Коммунистиг партияның өлүм чок херээнге оларның шынчызын база катап көргүскен.

ССРЭ-ниң чогаалчыларының VII съездизинге «Совет литература коммунизм дээш демиселде база оон СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлеринге дүүштүр сорулгалары» деп ССРЭ-ниң Чогаалчылар эвилелиниң баштаар чериниң отчёт илеткелин баштаар черниң бирги секретары Г. М. Марков кылган.

Коммунистиг партия, оон Төп Комитеди, Политбюрозу болгаш эш Л. И. Брежнев бодун бистиң чуртувуста литератураның болгаш уран чүүлдүң сайзыралынче ёзулуг-ла адааның сагыш салыышкынын кылып келген. Ол улуг идегелге төлептиг-биле харылаар дээш совет чогаалчылары интеллигенцияның бүгү күжүн, билиин, дуржулгазын харамнанмас.

Совет литератураның төөгүзүн алыр болза, кижиниң сагыжынга М. Горькийниң чаңчылдары, горькийжи маадырлар болганчок-ла кирер. Ындыг үлегер-чевирлерни эш Л. И. Брежнев бодунуң «Бичии чер», «Катап тургузуушкун», «Кур чер» деп номнарынга чуруп көргүскен. Олар чаа кижини кижизидеринге, чонга бараан болурунга, литератураның бүгү жанрларын хөгжүдеринге кайгамчык чаагай салдарны чедирген.

СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлери совет чогаалчылар организациязының бүгү ажыл-чорудулгазының орук айтыр сылдызы болур. Моон-на чылдагааны-биле Төп Комитеттиң Отчёт илеткелинге эш Л. И. Брежневтиң дараазында чугаалаан сөстери сорук кириикчи чагыг кылдыр дыңналып турар:

«Чоннуң эрге-ажыктарынга дүүштүр чурттаары, өөрүшкүнү болгаш муңгаралды олар-биле үлежири, амыдыралдың шынының, бистиң гуманистиг идеалдарывысты бадыткаары, коммунистиг тургузуушкунунуң идепкейлиг киржикчизи болуру — ол дээрге уран чүүлдүң ёзулуг улусчузу, ёзулуг партийжизи-дир».

Совет проза чогаалының кол чаалап алыышкыны болза, роман болгаш тоожу дээрзин илеткелде демдеглээн. Аңаа үш чүс хире номнарны адап болур. Оларның эң-не колдары бо: Ф. Абрамовтуң «Пряслиннер», Ч. Айтматовтуң «Чаңгыс хүн чүс чылдан узун», Ю. Бондаревтиң «Эрик», «Шилилге», В. Астафьевтиң «Хаан балык», Д. Гранинниң «Чурук», А. Чаковскийниң «Тиилелге» болгаш өске-даа хөй-хөй романнар. Бо чогаалдар совет чоннуң амыдыралының кандыг-бир төөгүлүг үе-чадазын көргүскени-биле ниитилел ужур-уткалыг кылдыр онзаланып турар. Национал чогаалчылардан украин О. Гончарның, казах А. Нурпеисовтуң, башкир М. Каримниң, нахви В. Сангиниң болгаш өскелериниң-даа аттары үнүп турду.

Сөөлгү беш чылдарда бүгү совет чогаалчыларының кылган улуг херектериниң дугайынче дыңнап ора, тыва чечен чогаалга байдалды кижи болганчок-ла бодап кээр. С. Токаның «Араттың сөзү», «Дептур-оол», С. Сарыг-оолдуң «Аңгыр-оолдуң тоожузу», О. Сагаан-оолдуң «Дөспестер», «Төрээн кижилер», «Үевис келгеш», М. Кенин-Лопсанның «Улуг-Хемниң шапкыны» деп чогаалдары тыва улустуң төөгүлүг үе-чадаларын көргүскен болуп турар. Оон-биле кады бисте бар хөй четпестерни айтып, оон чогаадыкчы түңнелдерни кылыр ужурлуг. Тыва литературада ажылчын чыгы дугайында чогаалдар барык чок. Ындыг байдал турда, кандыг-даа национал чогаал долу эвес болур ийик. Чүге дээрге ажылчын аңгының идеологиязы бистиң бүгү ниитилелдиң идеологиязы болур, коммунистиг идеология ол. А чогаалга үндезин болур материалды тыва амыдырал берип турар. Бертин кыдыы дээрге-ле аныяк тыва ажылчын аңгының төлээлекчилерин дарганнап үндүрүп турар Ак-Довурактың, Хову-Аксының, Терлиг-Хаяның бүдүрүлге черлериниң дугайын адап болур бис.

Ажыы-биле чугаалаарга, тыва поэзия сөөлгү чылдарга чедир проза чогаалының мурнунга чоруп келген болгаш ам-даа тыва литературада улуг черни ээлеп турар. С. Пюрбюнуң «Чечек», «Үем болгаш үечергем дугайында», С. Сарыг-оолдуң «Саны-Мөге», «Алдынкыс» деп уран-чечен шүлүглелдерин тыва номчукчулар барык-ла шээжи-биле билир апарганнар. Оон соонда Ю. Кюнзегештиң, С. Козлованың, А. Емельяновтуң шүлүглелдери көстүп келгилээн. Моон-биле кады сөөлгү чылдарда В. Маяковскийниң негеп турганы ышкаш, ниитилел ужур-уткалыг шүлүглелдиң тыва литературада көзүлбээнин миннир апаар. Бисте үүрмек темалыг, хамааты болгаш күрүне ужур-уткалыг деңнелге чедир Седивээн, хууда ынакшылдың алгап-мактаан шүлүглелдер болгаш шүлүктер колдап турар. Элээн каш чыл мурнунда шүлүглелдерни удаа-дараа бижип турган Ю. Кюнзегеш ол жанрны ам «уттуп» алган. Тыва шүлүкчүлер амгы амыдыралче шымнып кирер хүлээтелиглер.

Съездиге ыр чогаалының улуг четпестерниң бары айыттынган. Бисте С. Сарыг-оол, С. Сүрүң-оол, Ю. Кюнзегеш, М. Кенин-Лопсан ышкаш билдингир шүлүкчүлер ыр сөстериниң чүгле таварылга болур бижип турарлар. Моон чылдагаанындан партия, Төрээн чурт, күш-ажыл, найырал дугайында патриоттуг ырлар ховар. Оон ынай тыва литературада шоодуглуг поэзия — басня, пародия, шоодуглуг шии болгаш проза чогаалы база хожудап турар.

Тыва литературада критика үргүлчү туруп келген болгаш эки чогаалдарга чогуур үнелелди берип, четпестерин илередип келген. Оон кадында тыва литературада критиканың хожудап турарын айтыр херек. Сөөлгү үеде бижиттинген тыва чогаалдарга ёзулуг критиктиг шыны анализтээвээш кылдынып турар. Тыва критикада арын-нүүр барымдаалаар, бот-боттарынга дегжип эльбас, тала-дугай тыртар торуктарның бары хомуданчыг. А. Калзан, Д. Куулар ышкаш, бистиң хоочун критиктеривистиң бар четпестерни чайладыр дээш шудургу ажылдаар үези келген.

Тыва өөредилге номнары колдуунда-ла тыва чогаалчыларның чогаалдарындан тургустунган деп дидими-биле чугаалап болур. Ынчалза-даа тыва литературада чүмү-биле чаштарга бараан болуп турар чогаалчылар барык чок. Бистиң чогаалчыларывыс Л. Чадамба, С. Сүрүң-оол, Ю. Кюнзегеш, А. Калзан, О. Суваакпыт тыва литератураның болгаш тыва дылдың өөредилге номнарын тургузар ажылга идепкейлиг киржип турар-даа болза, уругларга таарышкан бүдүн чогаалдарны эвээш бижип турар.

Тыва театрның сценазында уруглар шиизи мырыңай чок. Республиканың Чырыдыышкын министерствозу-биле тыва чогаалчыларның аразында харылзаазы кошкак, олар уругларга кандыг темага чогаалдар херегил деп айтырыгны чаңгыс катап-даа кады чугаалажып көрбээннер. Школа назының четпээн уругларга чогаалдар база бисте кончуг эвээш. Бо талазы-биле тыва чогаалчылар улуг ажылдарны кылып чорудар ужурлуглар.

Шии чогаалының талазы-биле элээн ажылдарны тыва чогаалчылар сөөлгү беш чылда кылган. Республиканың хөгжүм-шии театрының сценазынга чаа авторларның чогаалдары көстүп келгилээн. Тыва драматургия республика девискээринден үнүп эгелээн. Ынчалза-даа четпестер бисте хөй. Аныяк авторларның шиилерин ам-даа дидим эвес ийик үндүрүп турар бис. «Шии чок театр чок» деп дүрүмчээн чугаа бүгүдеге билдингир. Бистиң театрывыстың репертуарын Тываның чонунуң бөгүнгү амыдыралын көргүскен шиилер-биле долган турзун дээш хейбү кылыры тыва чогаалчылардан негеттинип турар.

Съездиниң ийиги хүнүнде 8 комиссия ажылдаан, оларны ат-сураглыг чогаалчылар В. Кожевников, С. Наровчатов, А. Салынский, С. Михалков болгаш өскелер-даа удуртуп эрттирген. Бо комиссияларның ажылы-биле катай съездиге ниитизи-биле 212 кижи санал берген, дыка хөй дашкыкы чурттарның чогаалчылар организацияларының төлээлекчилери байыр чедирген.

Бодум хуумда Ю. Бондаревтиң чугаазын кончуг сонуургадым. Чечен сөстүң ол быжыккан мастери аныяк салгалче, ам-даа одунмаан талантыларже улуг идегелди салды: «Сылдыстарга немей ам-даа чаа сылдыстар чырыыр». Бодунуң саналын Ч. Айтматов чаш салгакчыларга болгаш башкыларга тураскааткан.

Делегат бүрүзүнүң саналынга тайбың камгалалының айтырыы онза сагыш човаашкын-биле, чүрекке тонаып турар саргыышкын-биле дыңналып турду.

Чогаалчылар съездизиниң ажылының үезинде Тываның литература организациязының ажыл-херээнге ажыктыг чамдык чүүлдер база болгулады. Июльдуң 5-те РСФСР-ниң Чогаалчылар эвилелиниң секретариадынга тыва шүлүкчү Екатерина Танованы ССРЭ-ниң Чогаалчылар эвилелиниң кежигүнүнге хүлээп алган. Ол ам бирги тыва чогаалчы херээжен болган. Оон ынай Москвада М. Горький аттыг литература институдунга өөренир-биле Кара-оол Натпий-оол биле Игорь Бадрааны хүлээп алган. Ол база бистерге өөрүнчүг медээлер болган. Москвада «Современник» ном үндүрер чер Тываның чогаалчылар организациязының төлээзин Редакция коллегиязының кежигүнүнге киирип алган, ам ол чер С. Токаның «Араттың сөзү» деп сураглыг тоожузун катап үндүрери-биле парлалгаже киирген. 1983 чылда база бир тыва романны чырыкче үндүрери-биле белеткеп турар.

Совет чогаалчыларда партияның болгаш чоннуң идегелинден бедик хүлээлге чок, олар төрээн партиязының түгүнүн адаанга сырый каттыжып алгаш, коммунизм тургузукчузу совет кижиниң дугайында, бистиң маадырлыг үевистиң дугайында ёзулуг партийжи, ёзулуг улусчу чаа-чаа чогаалдарны моон соңгаар-даа бижиирлер.

ССРЭ-ниң Чогаалчыларының VII съездизинге «Культураның мастерлери, кымның-биле кады силер?» деп горькийжи кыйгы база катап изиг чалбыыштыг-биле чаңгыланып турду. Ынчан совет чогаалчыларының чүректери чаңгыс аай соп турган: «Партия-биле кады бис, чон-биле кады бис!»

К. КУДАЖЫ,
Тыва АССР-ниң Чогаалчылар эвилелиниң баштаар чериниң даргазы, ССРЭ-ниң чогаалчыларының VII съездизиниң делегады.

ИЮЛЬ 31-ДЕН АВГУСТ 2-ГЕ ЧЕДИР ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ИЮЛЬ 31-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». Информастыг программа. 8.40—Эртенги гимнастика. 9.05 — «Кортканның караа улуг». Мультфильм. 9.15— «Синдикат-2». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 2-ги сериязы. 10.20 — «Дириг амытаннар амыдыралы». 11.20 —Телемедээлер. 11.25 — 14.15 —Чапсар. 14.15 —Телемедээлер 14.35 — Чурттуң телестудияларының документалдыг фильмнериниң программазы: «Ыяштан олурт», «Майлы-сай чырыткылыг хоорай». 15.25 — ПТУ-да чүү чүвеге база канчаар өөредирил», «Салгакчылар». Раздольненскиниң Социалистиг Күш-ажылдың ийи дакпыр Маадыры П. Ангелина аттыг № 10 КПТУ-нуң дугайында. 15.55—Москва болгаш москвачылар». 16.25 — «Улусчу талантылар». Украинаның бот-тывынгыр уран чүүл коллективтериниң көргүзүү. Киевтен дамчыдылга. 17.10 —К. Тренев. «Любовь Яровая».

КЫЗЫЛДАН

18.00 — «Тываның экранында». 18.15 — Мал чемнериң белеткелиниң хүн демдеглели. 18.30 — Телемедээлер. 18.40 — Телемедээлер (орус дылга).

МОСКВАДАН

18.45 — Бөгүн делегейде. 19.00 — «Илья Николаевич Ульянов». Төрүттүнген хүнүнден бээр 150 чылынга. 19.30 — Улустар аразының конкурстарының лауреады С. Нголинский ойнаар. 19.50—Хөй сериялыг уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү — «Синдикат-2». 3-кү сериязы. 21.00 — «Үе». Информастыг программа. 21.35 —«Цыганнарның ырылары болгаш танцылары». «Ромэн» театрның артистериниң киржилгези-биле концерт программазы.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

12.00 — Уругларга фильм. «Тайга чүнү ыттавааныл». 13.15 — «Архангельское» музей-кодан». 14.05 — «РСФСР-ниң алдарлыг артизи В. Кутепов совет чогаалчыларның чечен чугааларын номчуур. 15.20 —«БАМ-ны тудуп турар бис». 15.55 — 17.00 Чапсар.

КЫЗЫЛДАН

17.00 — Уругларга фильм. «Хензиг-Думчук». Телешии.

МОСКВАДАН

18.00 — «Төрээн чериниң аялгалары». («Орбита-3»).

КЫЗЫЛДАН

18.30 — Телемедээлер. 18.40 —Телемедээлер (орус дылга). «Аныяк ленинчилер». 19.20 — Мультфильм. 19.30 — «Культура болгаш амыдырал».

МОСКВАДАН

20.00 —«Тамчыктыг удунар, чаштар!». «Лесничий Рогатканың дугайы». Мультфильм (ЧССР). 20.15 — Документалдыг телефильмнер программазы; «Бойдус хоойлузун ёзугаар», «Куштарга кым сагындырарыл», «Аквариум». 21.00 — «Үе». Информастыг программа. 21.35 — 23.55 — «Калчаалыг хемниң боралгактарында». Уран-чечен телефильм. 1 болгаш 2-ги сериязы.

АВГУСТ 1-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». Информастыг программа. 8.40 — Эртенги гимнастика. 9.05 —«Синдикат-2». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 3-кү сериязы. 10.10 «АБВГД-ейка». 10.40 «Ада-иелер, силерге». 11.10 — Чаа адарынга ССРЭ чемпионады. 11.40 —«Радуга». Улустуң уран чогаадылгазының телепрограммаларының 4-кү улустар аразының фестивалы. «Таныыда вектер». (Сингапур). 12.05 — Архитектура. Олимпиаданың тудуглары. 12.35 — «Спортлотонуң» 31-ги тиражы. 12.45 — «Ужуражыышкыннар». Совет чогаалчыларның чечен чугаалары. 13.30—Орус улустуң Н. Осипов аттыг күрүнениң үлегерлиг оркестриниң концерти. 14.15 —Бөгүн делегейде. 14.30 — «Хуулгаазынныг серна». Мультфильм. 14.45 —«Бузуренчиг-даа болза, шынзыттынмас». 15.45 — «Чүгле ортулукту бодунга албас сен». Уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. 16.50— Политиктиг хайгааракчы А. П. Бекетовтуң беседазы. 17.20 — «Часкы чаржалажыышкын» Фильм-концерттиң баштайгы көргүзүү. 18.00 — «Бо мөңге чырыкты камна» деп документалдыг фильмниң баштайгы көргүзүү. 19.00 —19.15 —Чапсар. 19.15 — Казахтарның улустуң ниити ыры бөлүүнүң концерти. 19.40 —«ТТ-ниң экранынга эң баштай». «Андызында даглар турда...» Уран-чечен фильм. 21.00 — «Үе». Информастыг программа. 21.35 — «Мээн бодум сеңээ көстү бээр...» И. С. Тургенев. Фильм-концерт. 23.00—00.55— Бут бөмбүгүнге чурттар аразының маргылдаазы. ССРЭ — Атлетико», Мадрид (Испания). Төнгекде — телемедээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

14.20 —«Алдагдаар эрге чок». Документалдыг фильм. 14.50 — «Музыка киноскузу». 15.20 — Мультфильмнер программазы: «Сапыктыг мыйыт», «Чажыттыг хомдужугаш». 15.50 — Совет ырыларның аныяк күүседикчилериниң Днепропетровск хоорайга болган Бүгү-эвилел конкурузунуң түңнел концерти. 17.35 — С. Михалков—«Көвүк». Москваның шоодуг театрының фильм-концерти. 19.35— «Ынакшыл дугайында монологтар», Документалдыг телефильм. 20.00 — «Тамчыктыг удунар, чаштар!». «Күскежиктиң ырыжыгажы». Мультфильм. 20.15— «Кадыкшыл». 21.00 — «Үе». Информастыг программа. 21.35 — 23.10 — «Крепостной актриса». Уран-чечен фильм.

АВГУСТ 2-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». Информастыг программа. 8.40 — Эртенги гимнастика. 9.05 — Ленинчи комсомолдуң лауреады Москваның аныяктарының болгаш студентилериниң хорунуң концерти. 9.25 — «Будильник». 9.55 — Совет Эвилелинге бараан боол тур мен». 10.55 — «Кадыкшыл». 11.40 — «Эртенги почта». 12.15—«Көдээ шак». 13.15 — Музыка киноскузу». 13.45 — «Кур-чериниң чанчылы». Документалдыг телефильмниң баштайгы үндүрүлгези. (Алма-Ата) «Коммунистер» деп циклден. 14.15 — Таджик ССР-ниң улустуң артизи Н. Рахматова ырлаар. 14.50 —«Амыдыралче путёвка». 15.35 — Кино аян-чоруктарының клуву». 16.35 — «Бөгүн — Демир-орукчунуң Бүгү-эвилел хүнү. ССРЭ-ниң орук-харылзаа министри И. Г. Павловский дамчыдылгага киржир. 16.55 — Демир-орукчунуң Бүгү-эвилел хүнүнге тураскааткан концерт. 17.45 — «Делегей панорамазы». 18.30 — 18.45. Чапсар. 18.45 — Цирк аренназында. 19.30 —Дж. Патрик —«Элдептиг миссис Сэвидж». Күрүнениң Моссовет аттыг үлегерлиг театрының фильм-шиизи. 21.00 — «Үе». Информастыг программа. 21.35 —«Элдептиг миссис Сэвидж» фильм-концерттиң уланчызы. 23.40—Бут бөмбүгүнүң дугайында. 23.00—23.10 — Телемедээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

14.20 — Чаа адарынга ССРЭ чемпионады. 14.45 — Радуга». Улустуң уран чогаадылгазының телепрограммаларының чурттар аразының 4-кү фестивалы. «Карифеста». (Куба). 15.15 — «Кинокөрүкчүзүнүң оруктажы». 16.00 — Концерт. 16.45—«9-кү студия». Дамчыдылганы политиктиг хайгааракчы В. С. Зорин чорудар. 17.45 — Куртизаннарның «Бай-шыыраа болгаш ядамык-түрегизи». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. О. Бальзактың домей аттыг романындан. 2-ги сериязы. (Франция). 19.05—«Рафаэлла Карра Москвада» Эстрада программазы. 20.00 —«Тамчыктыг удунар, чаштар!» «Лункоконуң тоолдары». 20.15 — Чиник атлетика. Хөй хевирге маргылдаа. ССРЭ—АКШ. 21.00 —«Үе». Информастыг программа. 21.35 — 22.55 —«Ашактар эртеле көгерер». Уран-чечен фильм.

ЧЕМПИОН БӨГҮН ИЛЕРЭЭР

«Хөм мячик» клубтуң шаңналы дээш Сибирь болгаш Ыраккы Чөөн чүк зоназының маргылдаазының түңнел оюннары бөгүн болур. Барык бир неделя дургузунда үргүлчүлеп келген солун оюннарның үезинде өзүп орар талантылыг футболистер барык команда бүрүзүнде бары оюннар үезинде илерээн.

Эң ылаңгыда бистиң калбак-делгем Төрээн чуртувустуң чөөн чүкте кызыгаарында Амур областан келген бичии оолдарның оюнун стадионга олурганнар улуг сонуургал-биле көрүп турганнар. Бо команданың оолдары мячикти шын хүлээп алырын болгаш ону ажыкке дүрген дамчыдарының талазы-биле өске командалардан ылгалдыг. Ынчангаш олар бөгүн кежээкиниң 18 шак 30 минутада Томск областың командазы-биле зонаның чемпиону ат дээш ойнаар эргени чедип алганнар.

Якутияның спортчулары-биле Сахалин облазының командазы үшкү шаңнал дээш ойнаарлар. Бистиң чаңгыс чер чурттугларывыс бурунгу хүн Хабаровск крайның футболистеринге 2:1 санга уттурган, ам чүгле 7-8 дугаар черлер дээш туржурлар.

Бо болуп эртип турар зона маргылдаазын организастажыры-биле Москвадан келген бистиң аалчывыс Глеб Владимирович Крылов-биле ужуражып, бичии футболистерниң оюну канчаар эртип турарын сонуургаарывыска ол чугаалап берди.

—«Хөм мячик» клубтуң шаңналы дээш школачыларның бо солун маргылдаазы бистиң чуртувуста эң-не массалыг оюннарның бирээзи. Шак бо оюнда миллион-миллион бичии оолдар хаара туттунган. Ынчангаш ВЛКСМ Төп Комитединиң чанында «Хөм мячик» клубтуң Төп штабы элээн каш чыл бурунгаар тургустунган. Ол штабтың кежигүннери 30 ажыг хөй-ниитичи тренерлерден тургустунган.

Оларның аразында ССРЭ-ниң алдарлыг спорт мастерлери Понедельник, Качалин, Рощин, Озеров дээш оон-даа өскелер хөйү-биле кирген. Бо бедик мергежилдиг хөй-ниитичи тренерлер боттарының байлак арга-дуржулгазын аныяк өскенге дамчыдып берип турар. Мен база ол Төп штабтың кежигүнү болуп, аныяктарга арга-сүмелерни үргүлчү кадып келдим.

Силерниң ак-көк хемнерлиг тыва чериң найысылалында эртип турар маргылдааны эки организастааныңга сеткилимниң ханызындан өөрдүм. Бичии оолдарның ойнап турары футбол шөлүн безин алгаш көөрге магалыг чүвеле чорду. Шак ындыг шөлге ССРЭ чемпионадын безин эрттирип болур. Ногаан көк-биле шыптынган сериин шөлге кым ойнаксавас боор.

Дүүн маргылдааның киржикчилери техниктиг мергежилгелерге маргышканнар. Оон программазында мячикти шын хүлээп алыры, ону ырадыр дээри, шөлден үне бээрге ону шын октаары, турникке хараттынары, эстафета маргылдаазы дээш чүнү чок дээр.

Бөгүн маргылдааның түңнел оюннары эртенгиниң 10 шакта эгелээр, а бирги чер дээш оюн кежээ болур.

В. ЧАДАМБА.

ЧУРУКТАРДА: «Хөм мячик» клубтуң Төп штавының кежигүнү Г. В. Крылов; Тываның командазының ойнакчызы Саша Чамзанның аалчыларынга байыр чедирип турары.

Төрүттүнгенинден бээр 150 чылынга

КОЛХОЗ МУЗЕЙИНДЕ

Шылгарангай чырыдыкчы Илья Николаевич Ульяновтуң чуваш улустуң чырыдыышкынын хөгжүлдезинге киирген салыышкынының дугайын Тойси суурда колхоз музейинде ажыттынган делгелгеде чугаалап турар.

Симбирскиге чурттап, ажылдап турган үезинде И. Н. Ульяновтуң инспектор аян-чоруктарының маршруттары бо ырак-кыдыг суурга чаңгыс удаа эвес чедип тургулаан. Чуваш черде баштайгы школаларның бирээзи болур бо суурнуң школазынга ол ачы-дузазын чедирип чораан. Тойси суурнуң школазынга ажылдап турган, ядыы тараачыннардан укталып үнген К. Адриановтуң хөй уруглардыг, ядыы-түреңги өг-бүлезинге Илья Николаевич хөй чылдар дургузунда дузалап келген. И. Н. Ульяновтуң саналдап киргени-биле Поволжьениң национал школаларының практиказынга эң-не баштай К. Адриановту ажыл-ижинге ачы-хавыязы дээш хүндүлүг алдын медаль-биле шаңнаан. Көдээ башкының оолдарын Илья Николаевичиниң хөй удаа дилег тургузуп келгениниң соонда Симбирск гимназиязынга өөредип киирген.

Башкының оолдарының бирээзи Александр Володя Ульянов-биле чаңгыс класска өөренип чораан. Ол сөөлүнде база Казань университединге дооскаш, адазының угун салгап, чырыдыышкын шугумунга ажылдап чораан.

Үстүнде делгелгеде тускай стендини «Ульянов школазының» салгакчыларынга тураскааткан. Оларның аразында башкыларның хөй салгалдары бар. Бөгүнгү автономнуг республиканың национал башкы кадрларын белеткээриниң төптери педагогика институду болгаш И. Н. Ульянов аттыг күрүне университеди болу берген.

В. ИВАНОВА,
СЭТА-ның корр.

УРУГЛАРГА ЧАА НОМ

Сураглыг совет чогаалчы Сергей Алексеевич Баруздин бичии уругларга таарыштыр утка-шынар талазы-биле кижизидилгелиг шүлүктерни орус дылга хөйнү бижээн. Оон чогаалдарының дыл-домаа бедүүн, назы-хар аайы-биле бичии номчукчуларга дыка таарыжыр, ынчангаш хоочун совет шүлүкчүнүң уругларга угаадылгалыг бижээн шүлүктерин бистиң чурттуң хөй национал дылдарында арбыны-биле очулдуруп үндүргүлээн.

Моон мурнунда шүлүкчү Сергей Баруздинниң чогаалдары тускай ном кылдыр тыва дылга парлаттынмаан-даа бол, оон бичиилерин боландырыптар чечен номнарын бистиң республикавыстың хөй-хөй өөреникчилери эки билир, аңаа ынактар.

Тываның ном үндүрер чери Сергей Баруздинниң чыынды шүлүктерин ам тускай ном кылдыр парладып үндүргенин өөрүнчүг, чаа номну шүлүкчү Экер-оол Кечил-оол тыва дылче чедимчелиг очулдурган. Чаа ном «Бөгүн кым өөренип турарыл?», «Кара далай», «Трамвай дугайында тоол» дээш өске-даа номнардан чыгдынган. Оон ады «Баштайгы базым».

Уругларга чаа номнуң чурук каасталгазын чурукчу Я. С. Чолдак аянныг кылдыр чуруп каастаан. Чаа ном тыва дылче 5000 кезек тиражтыг үнген.

С. САНДЮ.

Агаар

Бөгүн республикага бүргээр, чамдык черлерге үргүлчүлелдиг эвес чаъстаар. Мурнуу-чөөн чүк угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 9—15 метр чедер. Агаарның температуразы 20—30 градус чылыыр.

Найысылал Кызылга база-ла шокар булуттаар, дымырадыр чаъстаар. Мурнуу-чөөн чүк угланыышкынныг хат секундада 9—14 метр чедир дүргедээр. Агаарның температуразы 20—25 градус изиир.

Редакторнуң оралакчызы К. К. САТ

Солуннуң дараазында номери июль 31-де үнер.

КИНО

ИЮЛЬ 29-ТА

«НАЙЫРАЛ»: «Террор операцияның буураалы» (2 сериялыг) 9.30, 12.10, 17.30, 20.30, «Мстислав Келдыш» 15.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Алдын дугүүр» 9.50, «Ульяновтарның өг-бүлези» 11.20 «Сылдыстарже ужудуушкун» 14.50, 17.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Хыналда шугум» 16.40, «Аайлашкан дээш кым төлээрил» 15.00, 18.50, 20.30 (узаткан) шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Мөңгүннен чек кааргаңнарның ужуп турар черинде» 15.00, 16.50, 18.40 20.30 (узаткан) шактарда.

«ЧАЙГЫ»: «Саналга точказы» 14.00, 16.00, 18.00 20.00 шактарда.

ХАМААТЫЛАРНЫҢ КИЧЭЭНГЕЙИНГЕ

Кызылдың Октябрьская кудумчузунда № 9, рынокта № 26, Кочетовта № 40, Ленинде № 20, Дачнаяда № 13, Кечил-оолда № 38, Кирпичнаяда № 22, Правобережнаяда № 42, Магистральнаяда № 45 магазиннер чоннан чаа огурецтерни, помидорларны, укропту, петрушканы, редисти, морковьту, свекланы болгаш инек-караан, көк-катты, викторияны, малинаны хүлээп ап турарын дыңнатты.

Айтырыглыг кижи 2-34-22, 2-34-32, 2-17-78 дугаарлыг телефоннарже долгаар.

Дужаар күзелдиг кижилерге эптиг болуру-биле суббота, воскресенье хүннеринде бажыңнарынга машина база чеде бээр. Аңаа чагыг киирери-биле 2-16-13 дугаарлыг телефонче 9 шактан 18 шакка чедир долгап болур.

Кызылдың башкы училищезиниң дараазында салбырларга кирип өөренирлерни чалап тур:

ШКОЛА салбыры — өөренир хуусаазы 3 чыл 10 ай. 8 класс дооскаңнарны хүлээп алыр.

ШКОЛА салбыры — өөренир хуусаазы 2 чыл 10 ай. 10 класс дооскаңнарны хүлээп алыр.

ЯСЛИ-САД салбыры — өөренир хуусаазы 3 чыл 4 ай. 8 класс дооскаңнарны хүлээп алыр.

КҮШ-АЖЫЛ салбыры — ниити билиг школаларынга күш-ажыл болгаш черчение башкыларын белеткээр. Өөренир хуусаазы 1 чыл 10 ай. 10 класс дооскаңнарны хүлээп алыр.

Өөренирин күзээннер билдиришкинин училищениң директорунга шилип алган салбырын айтып, бижээш чорудар. Билдиришкинге сес азы он класс дооскан документиниң бодун, № 286 майык ёзугаар эмчи шинчилгезин, кадр килдизиниң начальнигиниң азы удуртукчузунуң ат салганы күш-ажыл дептеринден ушта бижилгени, 3×4 см. хемчээлдиг дөрт фото-чурукту, характеристиканы кожар.

ССРЭ-ниң Дээди болгаш ортумак тускай билиг өөредилге министерствозунуң бадылаан программазын ёзугаар дараазында эртемнерге кирериниң шылгалдазын тудар:

а) школа, школа назы четпээн, күш-ажыл салбырынга орус дылга (диктант), математикага (аас-биле);

б) школа назы четпээн салбырларга кирерлерниң музыка дыңнаарын база хынаар.

Кирерниң шылгалдалары 1981 чылдың август 1-ден 20 чедир кылыр. Документилерни: Кызыл, Колхозная 56, Педучилище, хүлээп алыр комиссия, тел. 2-35-74 адресче чорудар.

ДИРЕКЦИЯ.

ЧАРЛАЛ

Тываның көдээ ажыл-агый техникумунга чаа өөредилге чылындан эгелеп тракторист, физика башкызы, аштакчы негеттинип турар.

АЙТЫРАР ЧЕРИ: Кызыл хоорай, Ленин кудумчузу, 5. Көдээ ажыл-агый техникуму. Телефоннары 2-36-04, 2-55-93.

Кызылдың кооператив училищезиниң Алдын-оол Монгуш-оолович Хертектиң адынга 1981 чылдың июль 24-те тывысканы 065130 дугаарлыг дипломунуң читкенин барымдаалааш, ону күш чок деп санаар.

Тыва трансэргелелдиң телевилел-технологтуг бюрозу аштакчыларны, инженер-автомеханиктерни, инженер-тудугжуларны, инженер-сантехниктерни, секретарь-машинисткани ажылче чалап тур.

АЙТЫРАР ЧЕРИ: Кызыл хоорай, Оюн Курседи кудумчузу, 99. Телефону 2-42-73.

Редакцияның адрези: Кызыл Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75 харыысалгалыг секретарьның 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдырал болгаш совет тургузуу килдистериниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетпүр килдизиниң 2-31-75, чагаа килдизиниң 2-41-27 информация килдизиниң 2-20-60 корректорларның 2-27-41 бухгалтерияның 2-12-45 солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17866. Чагыг № 1560

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының херектериниң талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1) ТС—01178